

Kommune-Norge i endring

– demografien sin rolle for kommuneøkonomien på mellomlang og lang sikt

Rana 19. oktober 2023

KS KONSULENT

*Håvard Moe,
seniorrådgiver, KS-Konsulent*

Kort om Håvard

- Begynte i KS Forskning i august 2000
- Rådgiver KS-Konsulent as 1. januar 2003
 - Jobber særlig med spørsmål knyttet til kommuneøkonomi, kommunereform, strategi, Kommunekompass, ledelse- og organisasjonsutvikling, samt administrative og politiske analyser.
 - 20 år i KS-Konsulent as
 - Prosjektleder for KOMØK siden 2008
- Ledererfaring fra Oslo kommune
- Utdannet cand.mag UiO (sosiologi, historie, statsvitenskap) og Master of Management BI (strategi, økonomi, ledelse og scenarier).

havard.moe@ks.no

48 14 88 13

[@havardmoe](https://www.instagram.com/havardmoe)

[Håvard Moe](https://www.linkedin.com/in/Håvard Moe)

Brutto driftsinntekter 2022

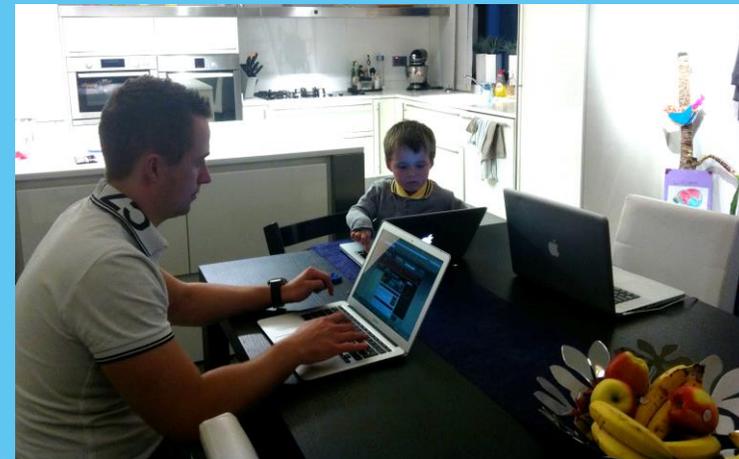
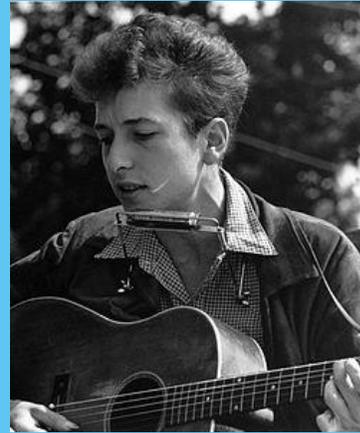
2 591 173 000,-

Noen fundamentale perspektiver/disposisjon for mitt innlegg i dag:

1. Det er ekte penger!
 - Er det tomt så er det tom
2. Kommuneøkonomi er et 0-sumspill
 - Mellom kommuner og mellom sektorer/avdelinger og mellom år
3. Langsiktighet
 - Tæring etter næring og generasjonsansvar
 - «Danse med demografien»
4. Man kan ikke få noe for ingenting
 - Realisme – ikke ønsketenkning
 - Vil du målet så må du ville virkemiddelet
5. Penger er et virkemiddel - ikke et mål
 - Hold orden på økonomien!

THE TIMES THEY ARE A-CHANGING

KS KONSULENT

9500 - 8000 f.Kr./BC

Skraper
Scraper

Pilespisser
Arrowheads

4500 - 3700 f.Kr./BC

Skraper
Scraper

Pilespisser
Arrowheads

1800 - 900 f.Kr./BC

Skraper
Scraper

Spydspiss
Spearhead

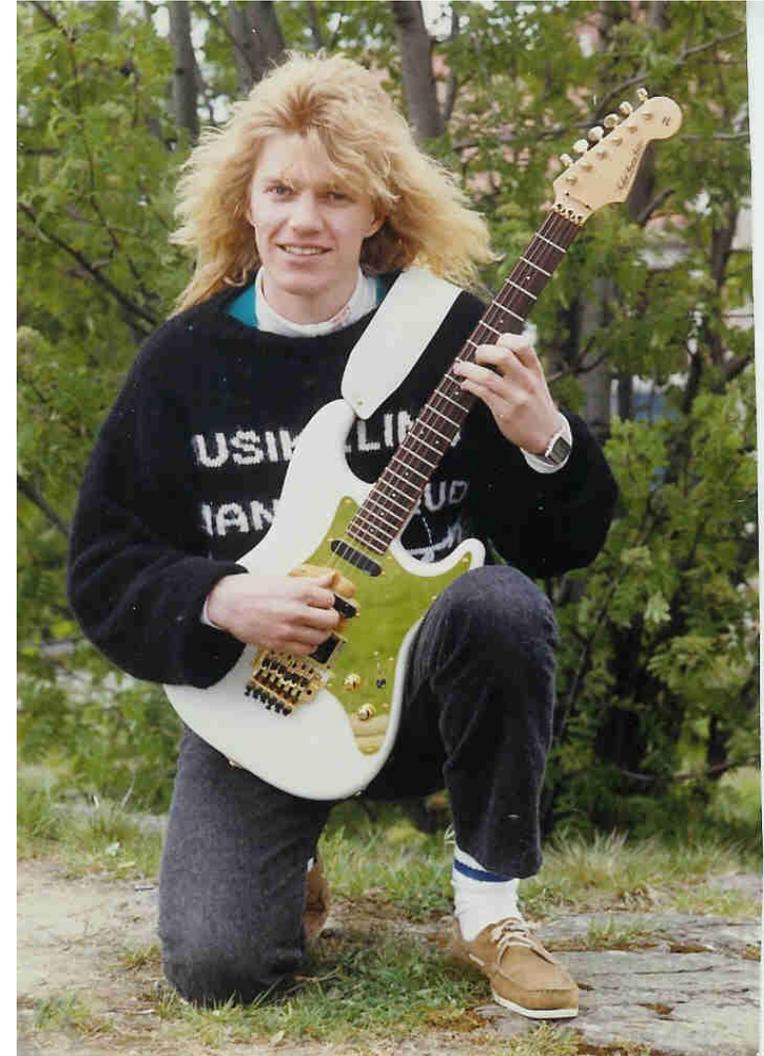

Pilespisser
Arrowheads

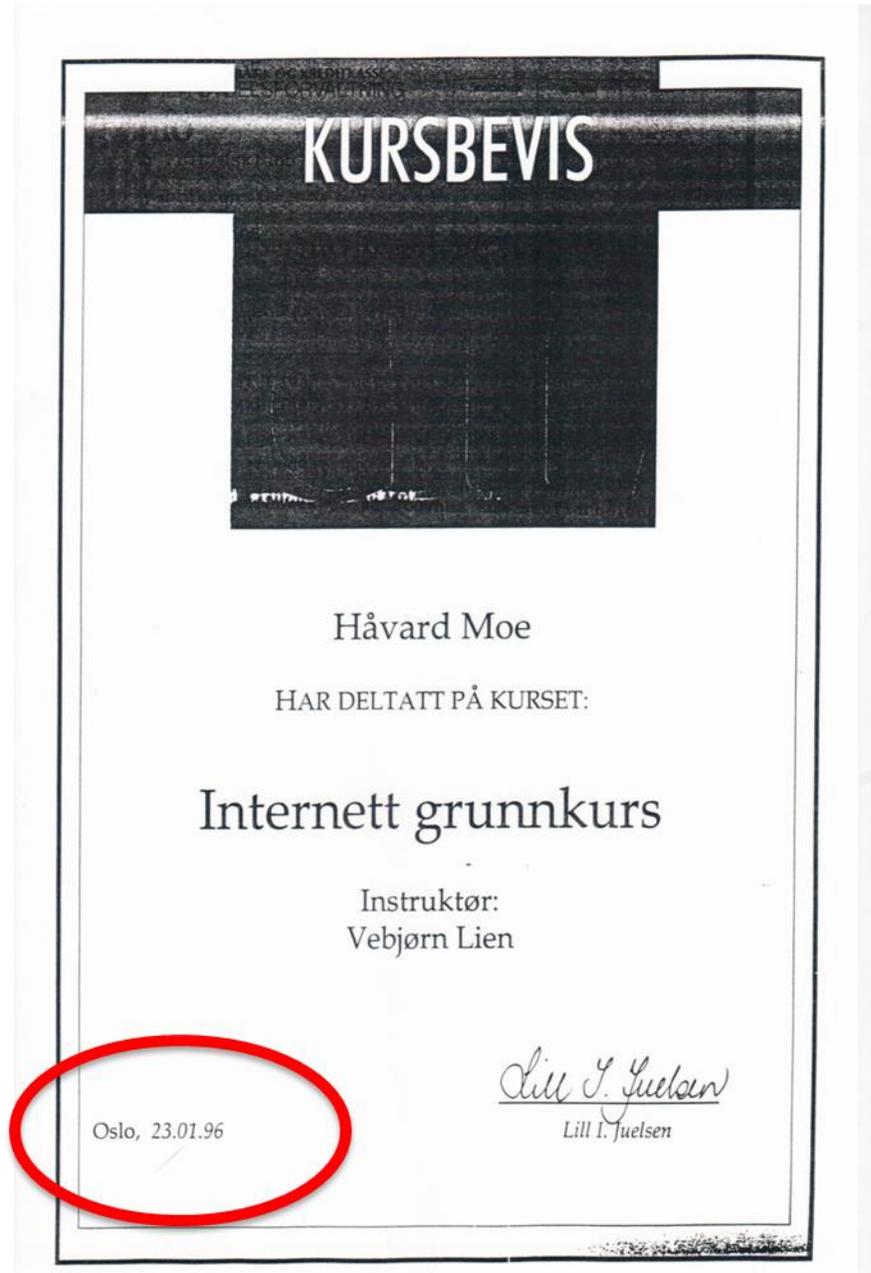
Kilde: Alta Museum

Det eneste konstante er endring

- Virkeligheten forandrer seg. Det er dårlig gjort av virkeligheten - men slik er det.
- Eller; kanskje det er greit med endring allikevel..?

Det eneste
konstante er
endring!

«Det eneste som er mer krevende enn å få inn en ny tanke i hode på en kommunepolitiker er å få ut en gammel»

Institusjoner som vi ser på som nødvendige, er ofte ikke annet en institusjoner vi er blitt vant til

Alexis de Tocqueville

«Den største utfordringen i vår tid er vår evne til å endre tankesett»

Al Gore

Kommune-Norge 2040?

2037

2033

2031

2029

2027

2025

2023

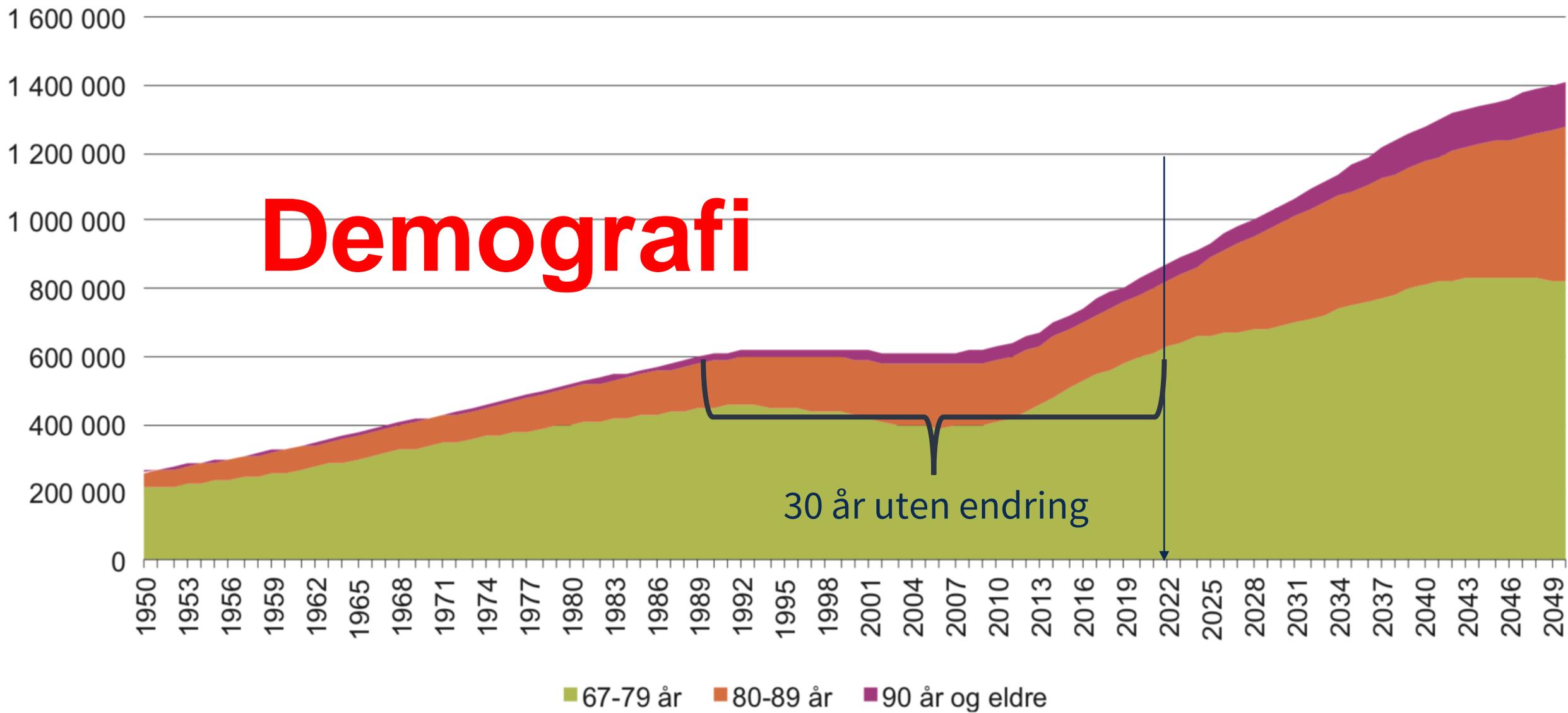
2022

KS KONSULENT

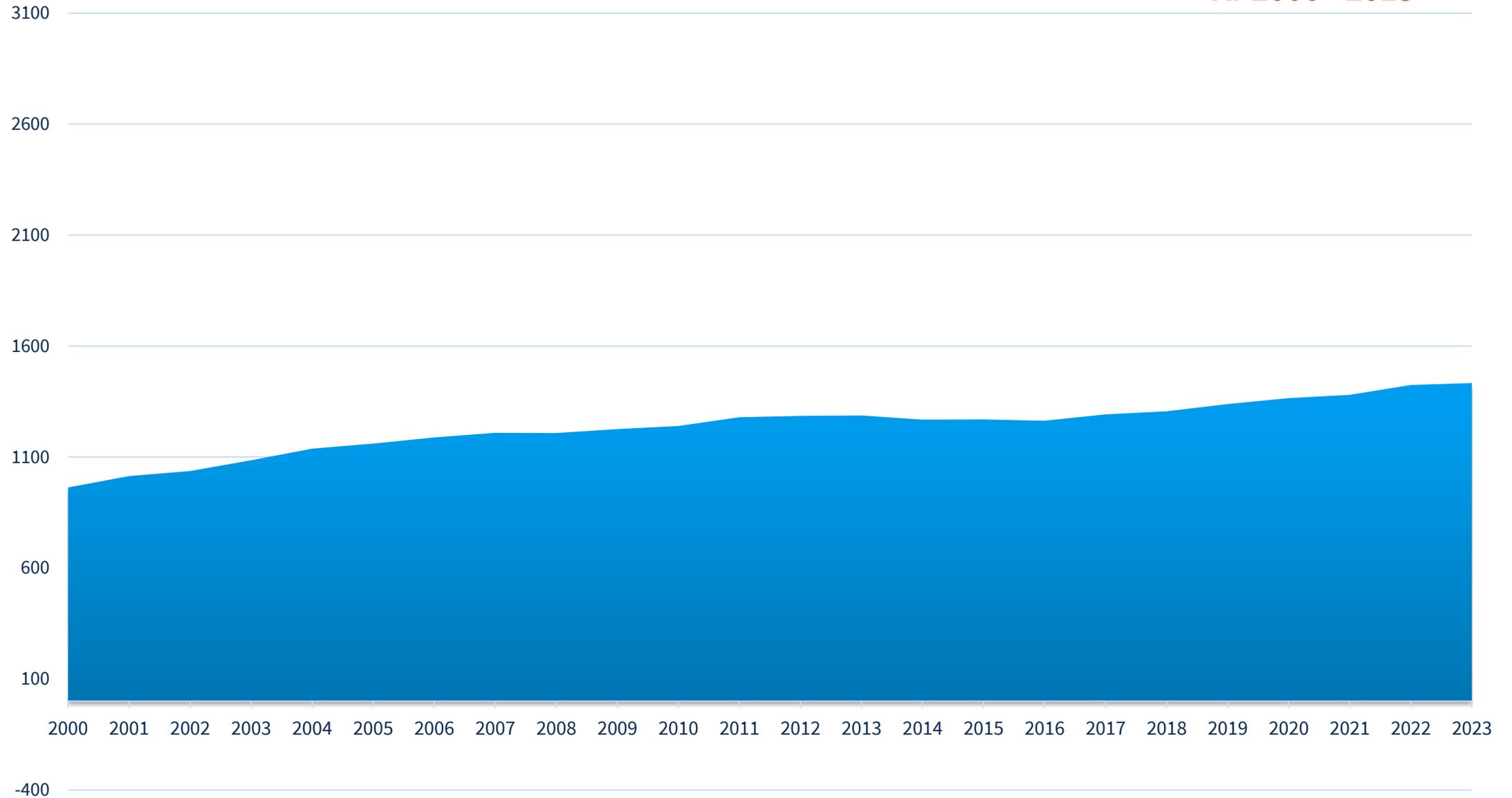
Flere eldre

Demografi

Antall innbyggere 80+ i Rana

År 2000 - 2023

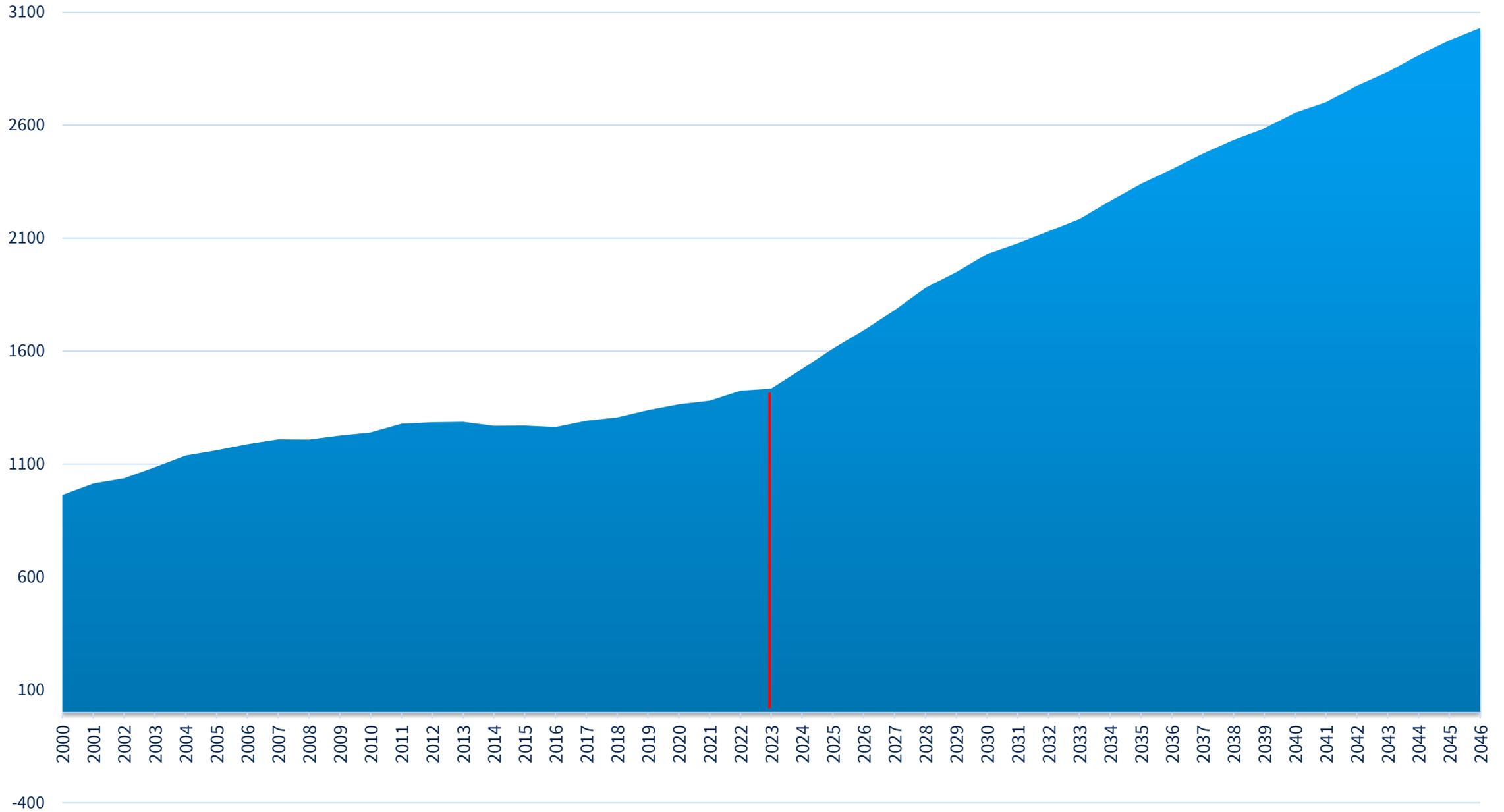

1945-generasjonen er 80 år i 2025

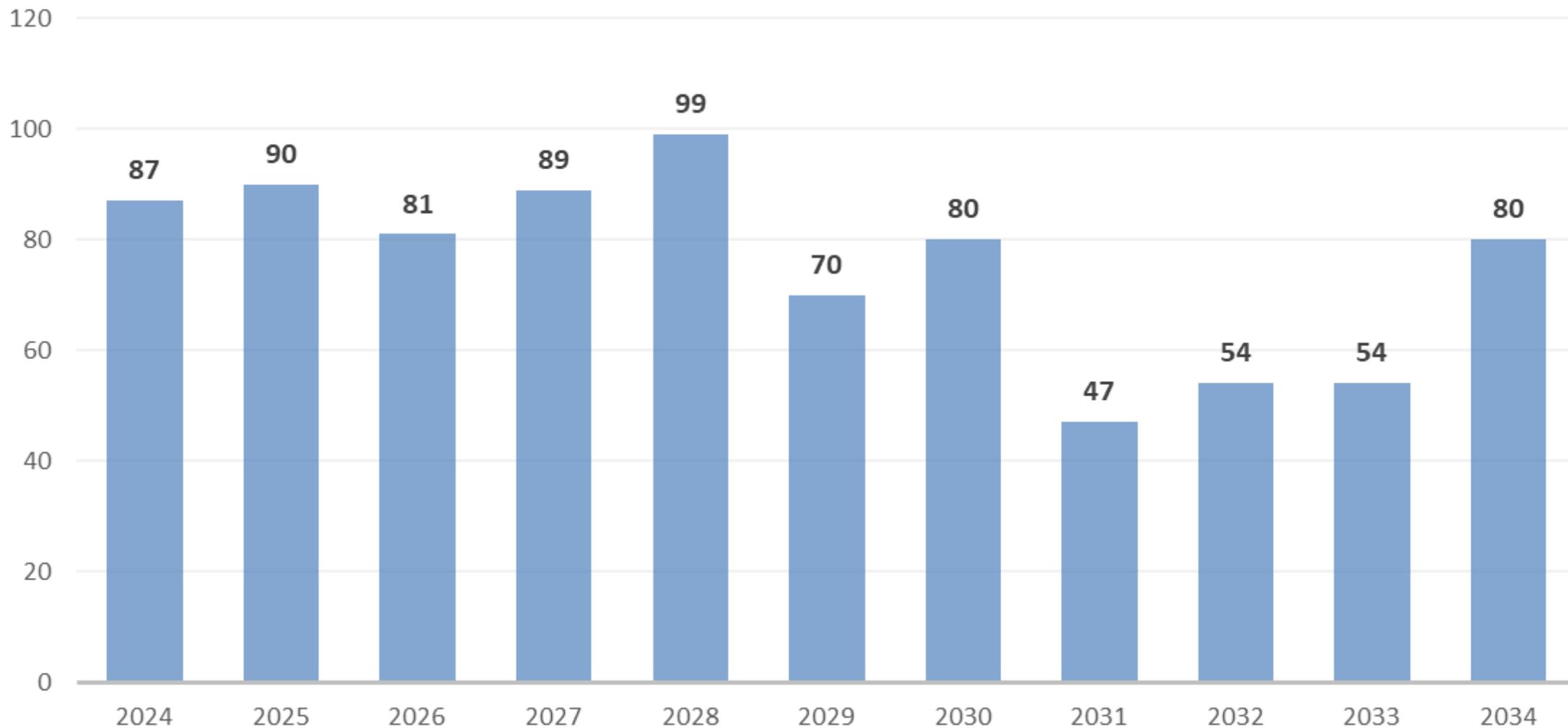
**2025 -
That's when the
shit hits the fan...**

Antall innbyggere 80+ i Rana

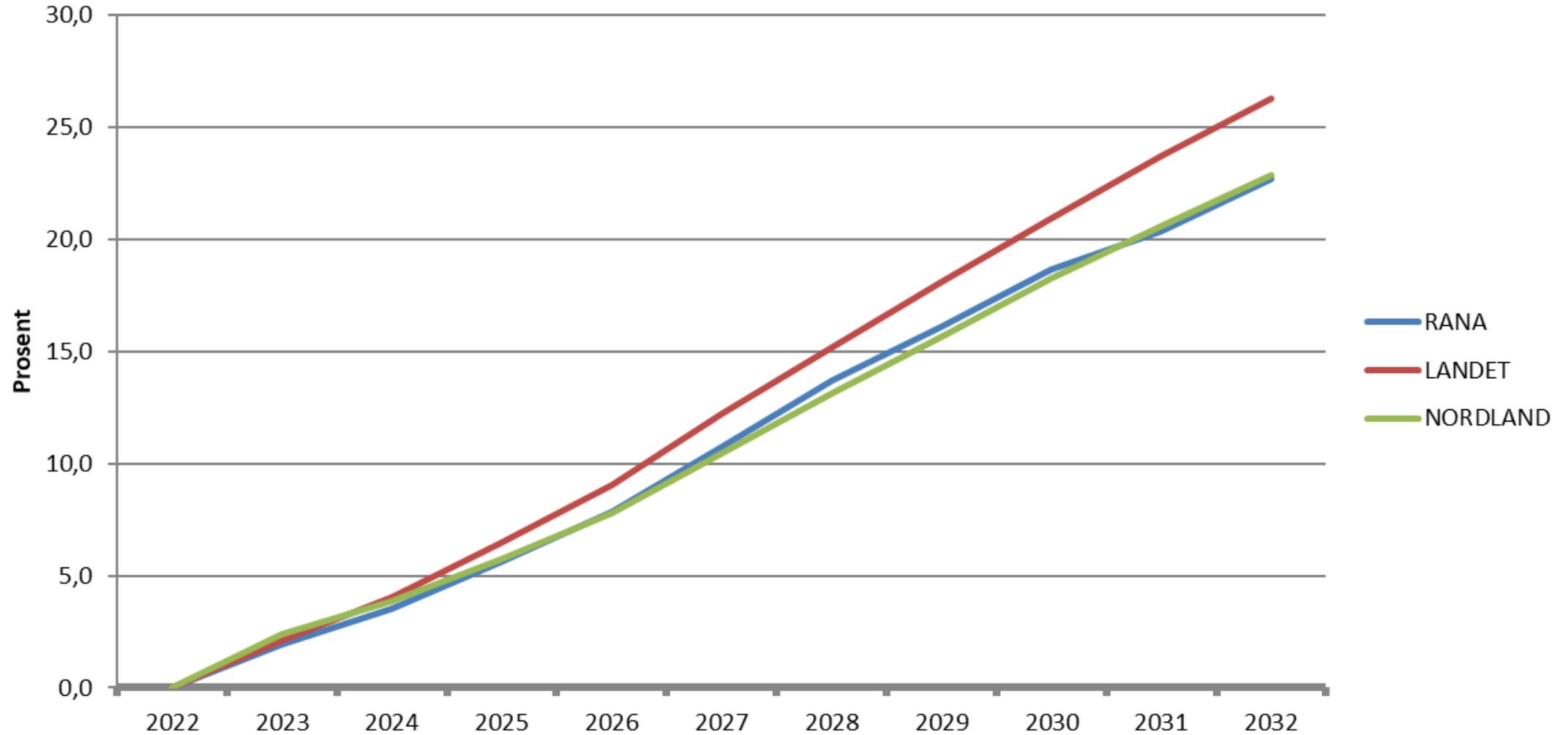

Årlig endring 80+ i Rana kommune fra foregående år
N=1434 (2023)

Utgiftsbehov demografi pleie og omsorg

(målt ved inngangen til det enkelte år)

To mulige perspektiver på fremtidens eldreomsorg

KS KONSULENT

Optimisten

- Folkehelsen blir stadig bedre
- Ny teknologi muliggjør større grad av egen omsorg
- Nye medisiner muliggjør et bedre liv
- Folk tar mer aktive valg og planlegger sin alderdom i tilrettelagte aldersvennlige boliger
- De har høye formuer som de er villig til å bruke på å tilrettelegge egen alderdom
- Mange ressurssterke yngre eldre som vil bidra

Konklusjon:

Dette ordner seg – det blir annerledes samfunn – men det blir bra

Pessimisten

- Folkehelsen blir stadig bedre men dette gir bare utsatt sykkelighet. Vi får (minst) like stort omsorgsbehov på slutten av livet og bedret folkehelse gjør at vi lever lenger med våre skavanker
 - Nye medisiner og teknologi holder liv i oss lengre – gir økt omsorgsbehov ved livets slutt
 - Økt levealder gir økte utfordringer med demens sykdom og andre sykdommer
 - Langt flere/større andel eldre med rus og psykiatriutfordringer
 - De eldre er lite digitale og stoler i liten grad på teknologiske løsninger
 - De har gitt bort pengene sine til barn og barnebarn
- De «yngre eldre» ligger på stranden på Granca frem til de begynner å få omsorgsbehov

Konklusjon:

Vi blir ikke bare dobbelt så mange eldre – omsorgsbehovet vil også doble seg

Personer med demens i Norge i 2020

101118

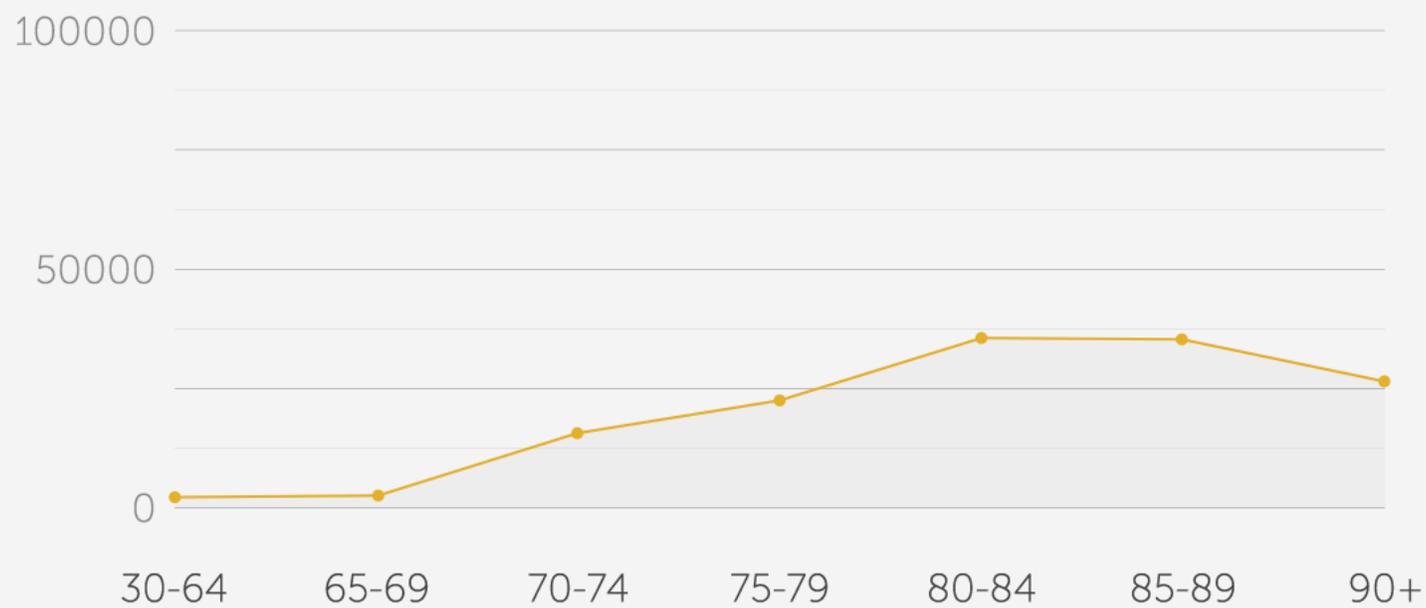
1,88 % av befolkningen

Antall med demens i fremtiden

2020 101118

2030 139770

Pessimisten vs Optimisten?

KARI MIDTBØ KRISTIANSEN
daglig leder ved Nasjonalt senter
for aldring og helse

Kommunal Rapport

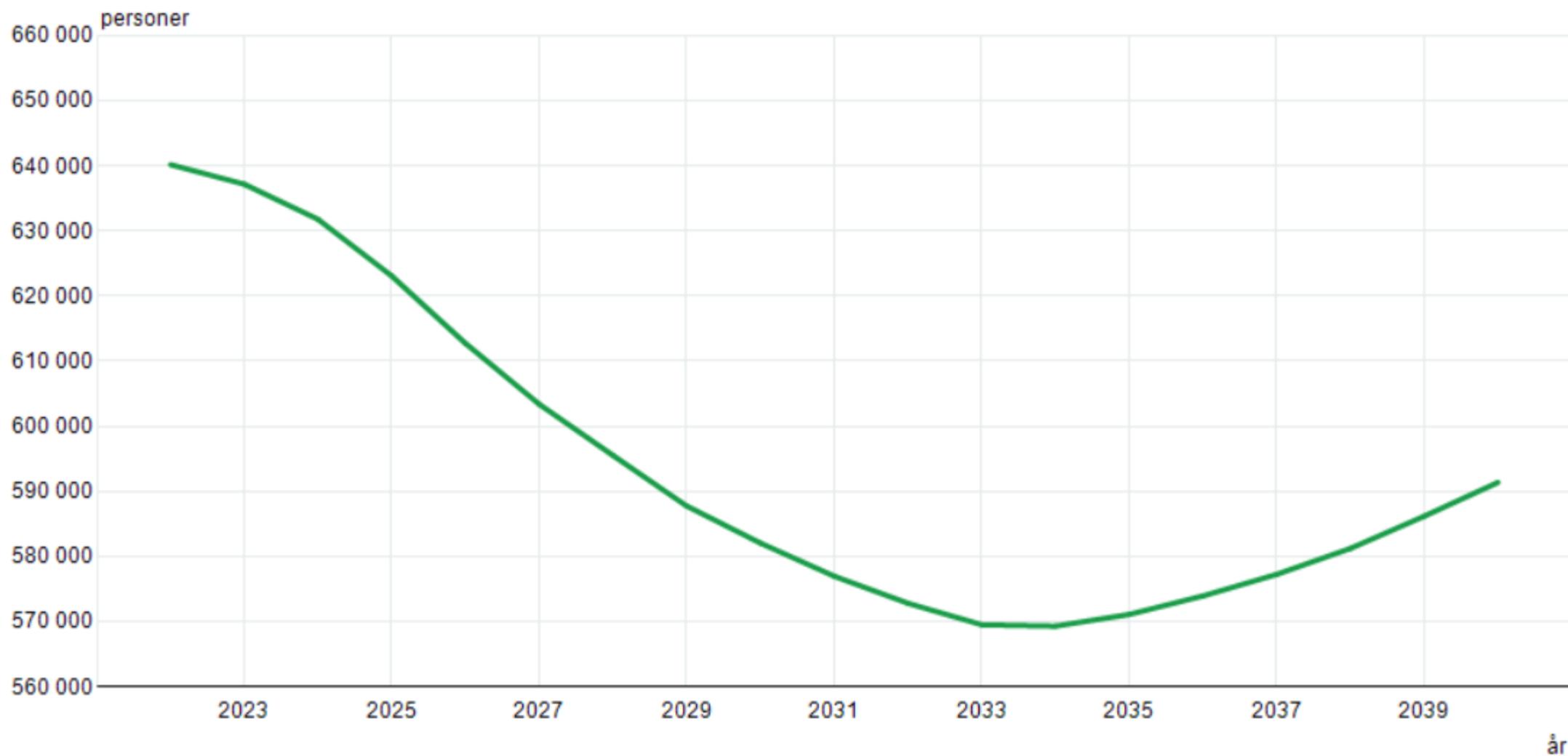
Vi får stadig mer kunnskap om hvordan helse og funksjon kan bevares best mulig gjennom gode folkehelseiltak. Foreløpig ser det ut til at når antall leveår øker, øker både antall friske år og antall år med hjelpebehov. Det vil bli flere med demens og flere som bor alene. Risikoen for isolasjon og ensomhet øker.

<https://www.kommunal-rapport.no/meninger/kunsten-a-bygge-for-mange-friske-ar/146529/>

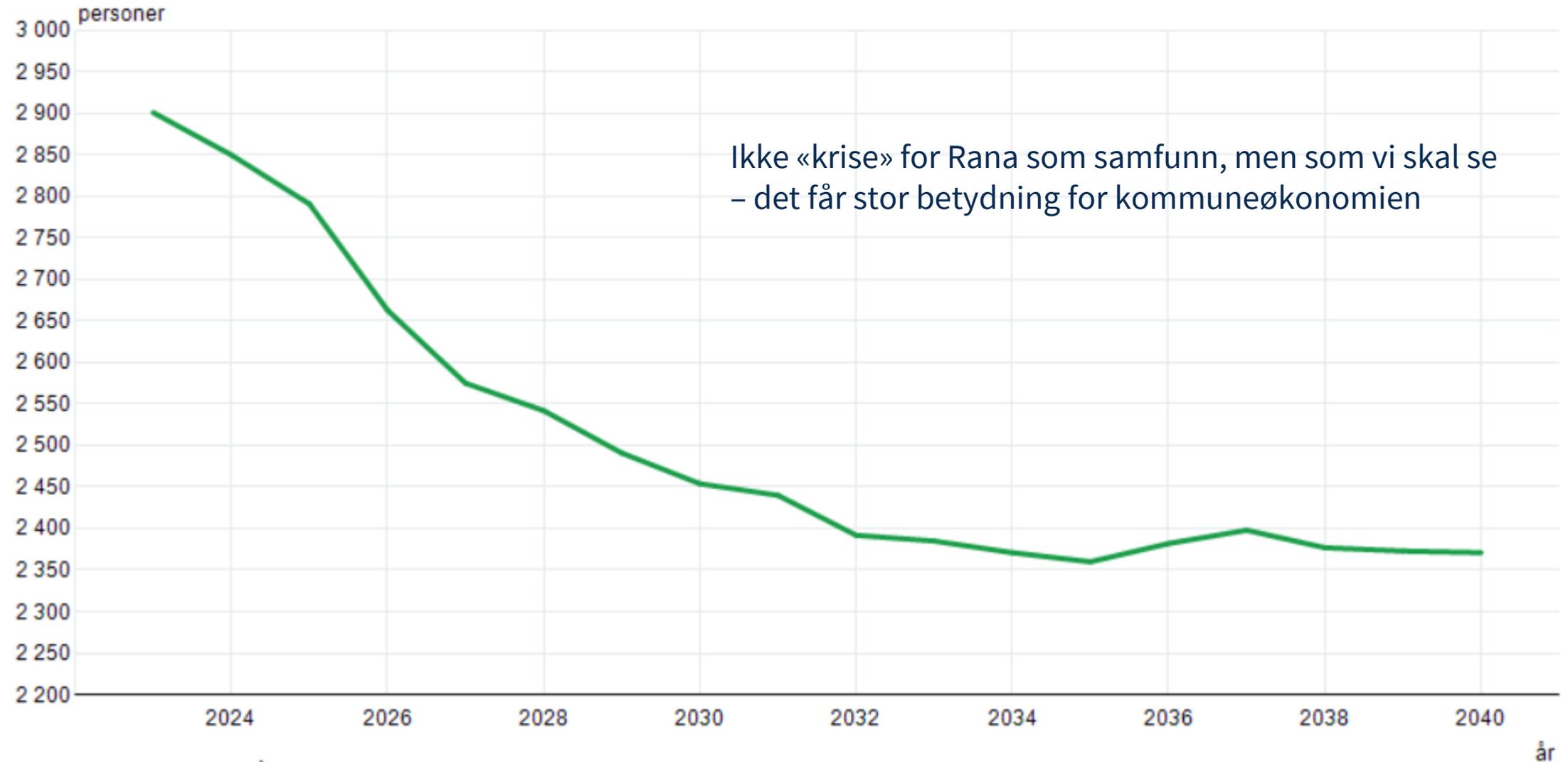
Færre barn og unge

12881: Framskrevet folkemengde 1. januar, etter år. Folkemengde, 6-15 år, Hele befolkningen Hovedalternativ (MMM).

Kilde: Statistisk sentralbyrå

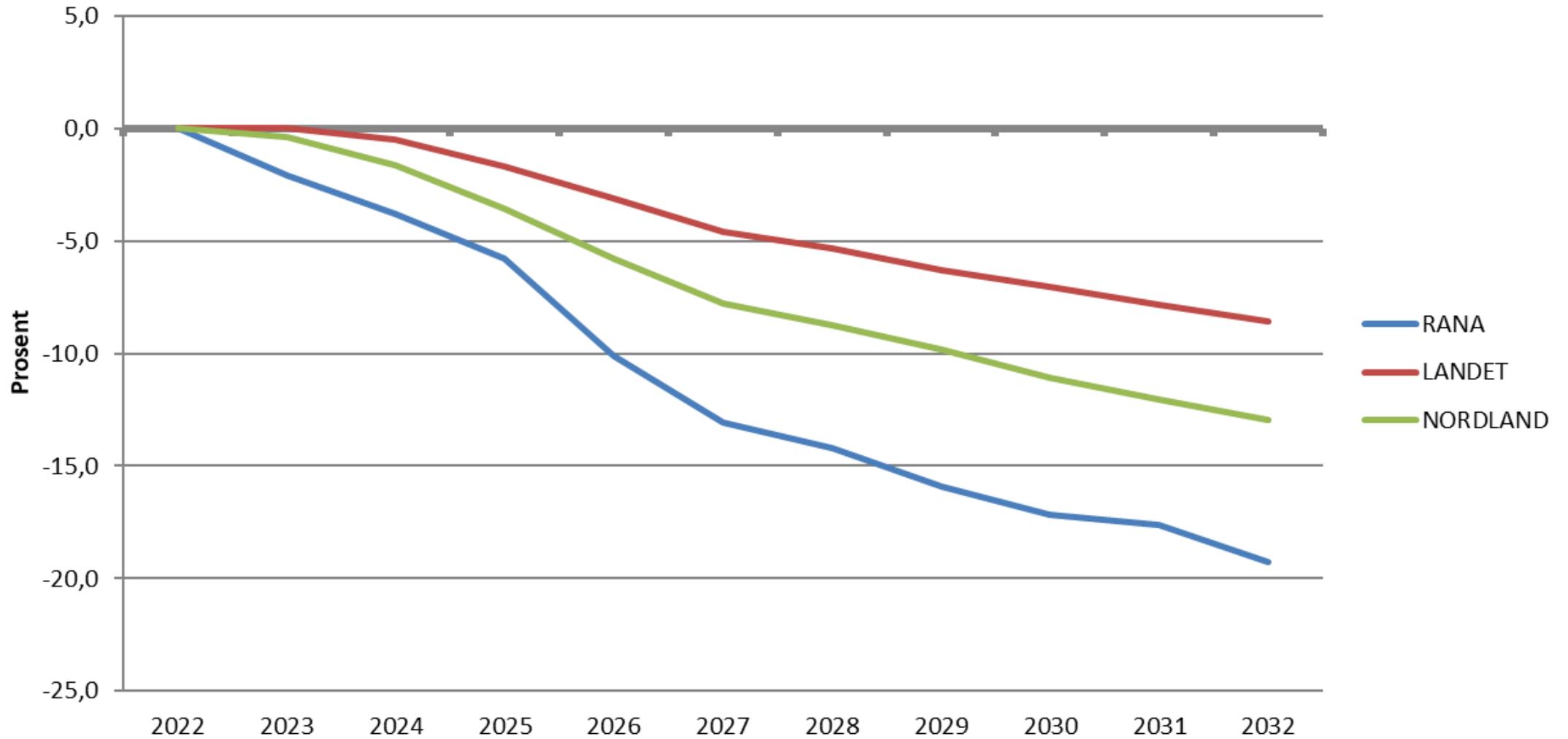
13600: Framskrevet folkemengde 1. januar, etter år. Hovedalternativet (MMMM), Rana, 6-15 år.

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Utgiftsbehov demografi grunnskole

(målt ved inngangen til det enkelte år)

Hva skjer?

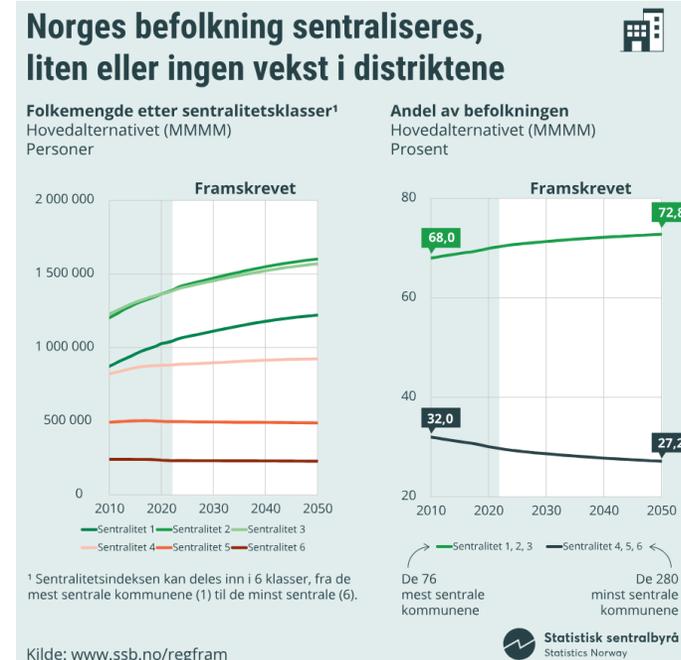
- Demografisk «bølger»
 - 1945-generasjonen blir 80 år i 2025 og barnebarna deres forlater skolepliktig alder
- Redusert og utsatt fertilitet
 - Gjennomsnittsalderen for en førstegangsfødende har nå rundet 30 år
 - Barnekullene blir stadig mindre
- Sentralisering

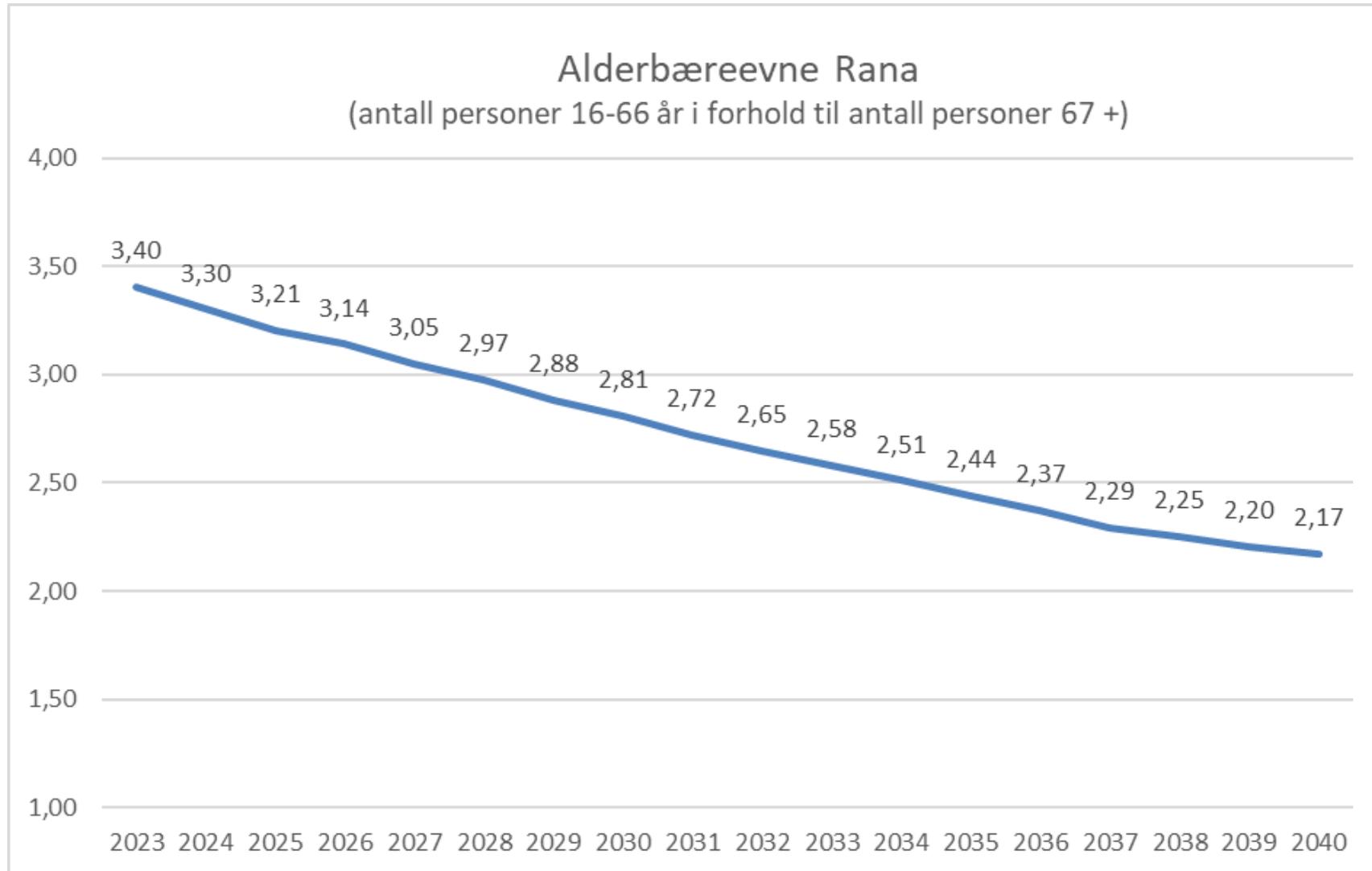
Rekordlav fruktbarhet for tredje år på rad

PUBLISERT:
11. mars 2020

I 2019 ble det født 54 500 barn i Norge, som er 600 færre enn i 2018. Samlet fruktbarhetstall (SFT) ble målt til 1,53 barn per kvinne. Dette innebærer at vi for tredje året på rad registrerer rekordlav fruktbarhet i Norge.

Aldersbæreevne

Slår alarm om barnehagene: - Det er krise

BARNEHAGE: Tillitsvalgt Ann-Helen Martini Namstad fra Volla barnehage og hovedtillitsvalgt Lene Skjønhaug fra Utdanningsforbundet i Lillestrøm frykter at konsekvensene av lave søkertall kan bli dårligere kvalitet i barnehagetilbudet. Foto: Lisbeth Lund Andresen

Da kommunen startet jakten etter 41 nye barnehagelærere, fikk de kun 25 kvalifiserte søkere.

Kamp om arbeidskraften

Norge mangler 5.600 sykepleiere - i 2035 kan tallet bli 28.000

De minste, mest avsidesliggende kommunene vil få store utfordringer for å kunne opprettholde dagens tjenestene. Eksempel eldreomsorgen, spås det i Perspektivmeldingen 2021.

Illustrasjon

Publisert 14.02.2021 19:39

Perspektivmeldingen: Store utfordringer for de minste kommunene

Den mye omtalte eldrebølgen vil stille særlig de minste og minst sentrale kommunene foran store

Publisert 15.08.2023 08:26

Stadig vanskeligere å rekruttere ansatte til kommunene

Behovet for flere kompetente ansatte i kommunesektoren øker raskere enn tilgangen på arbeidskraft. Spesielt utfordrende er det å finne folk i helsesektoren.

Publisert 11.02.2021 13:45

Perspektivmeldingen: Opp mot én av tre må jobbe i helse og omsorg i 2060

Behovet for arbeidskraft i helse og omsorg kan vokse med nesten 260.000 årsverk fram mot 2060.

NTB

Det er i regjeringens nye perspektivmelding det økte behovet kommer fram.

Perspektivmeldingen legges fram fredag, men finansminister Jan Tore Sanner (H) deler allerede nå noen av hovedfunnene med NTB:

- Hvis det legges til grunn en liten forbedring i kvaliteten i årene som kommer, vil det ifølge framkriuninger fra

MER OM

Nyheter

Miljøministeren vurderer å åpne lommeboka

Barnevernet begikk grove brudd - Oslo kommune likevel frifunnet

Nå vil KS følge lov om offentlige anskaffelser

Samordna opptak viser krise for lærerutdanningene

Søkertallene til universiteter, høyskoler og fagskoler er klare. Flere er bekymret for helsefag og pedagogiske utdanninger.

Paradigmeskifte?

Må vi ta strukturdebattene ut i fra hva vi får tak i av kvalifisert personell – ikke hva vi har råd til?

Ennå har det ikke gått så langt at elever på undervise seg selv, men lærermangelen ser ikke ut til å avta.

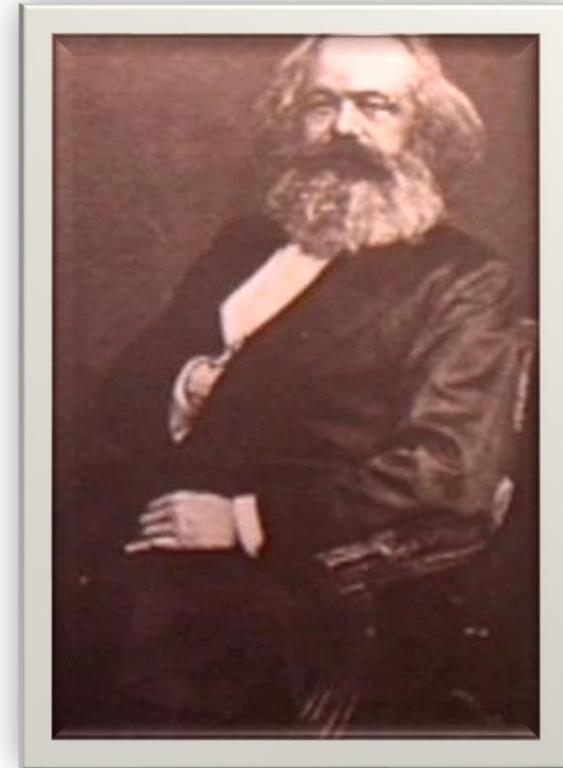
FOTO: CHRISTOPHE LEFEBVRE / PHOTOPQR/LA VOIX DU NORD

Inntektssystemet

Grunnidé Inntektssystemet

”Yt etter evne
– motta etter
behov”

Karl Marx

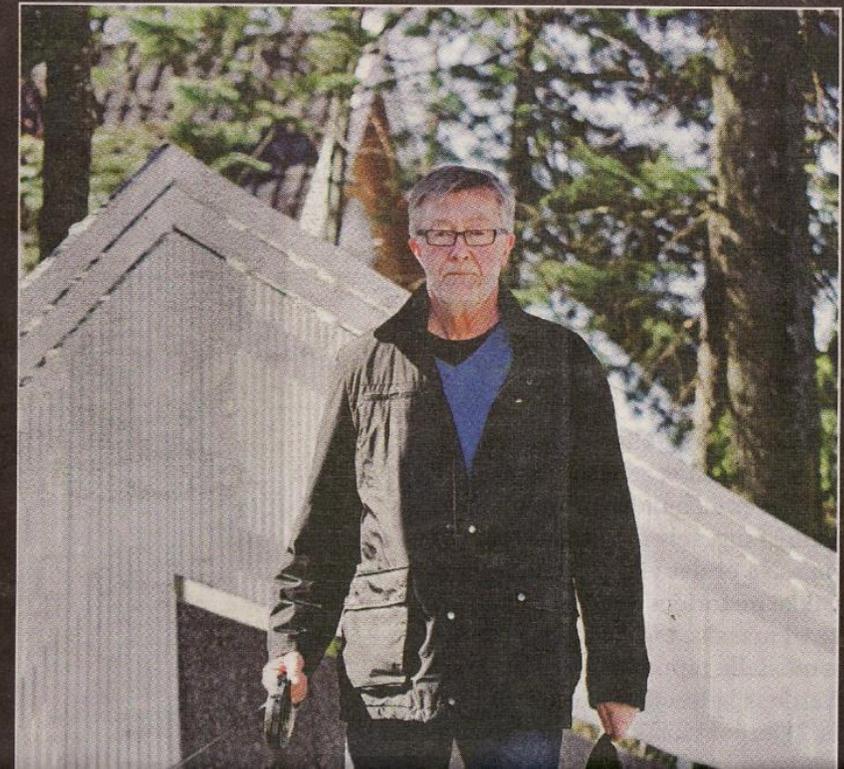
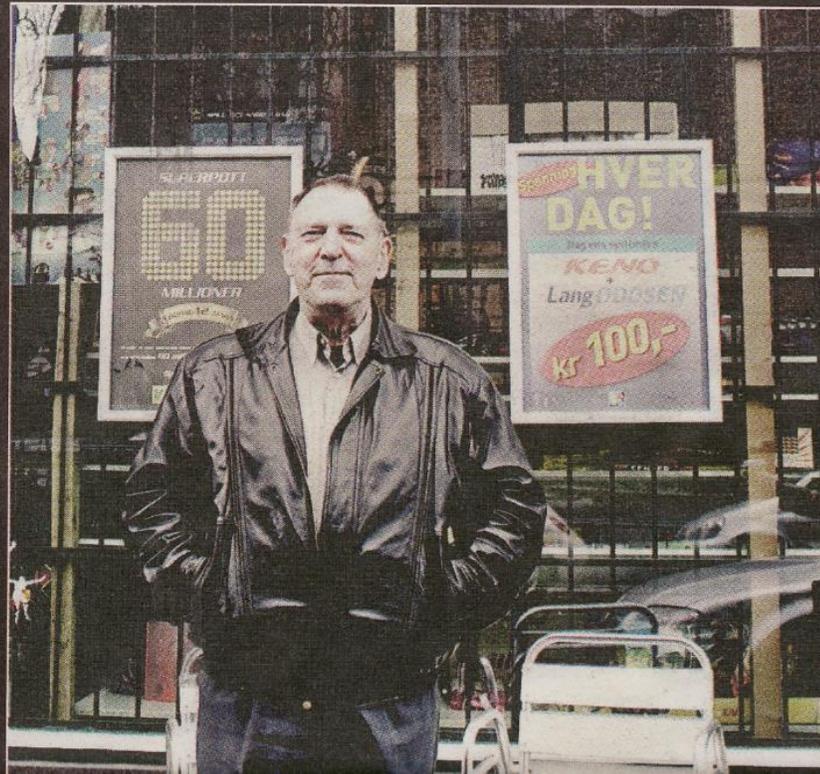
Dagsavisen

ÅRGANG 126 UKE 17 NR. 94 LØSSALG kr 20,-

” DAGENS MENING:
Tsjernobyl-
ulykken var et
vannskille i historien.
LEDER side 2

Forventet levealder i Oslo:

ØST: 68 år VEST: 80 år

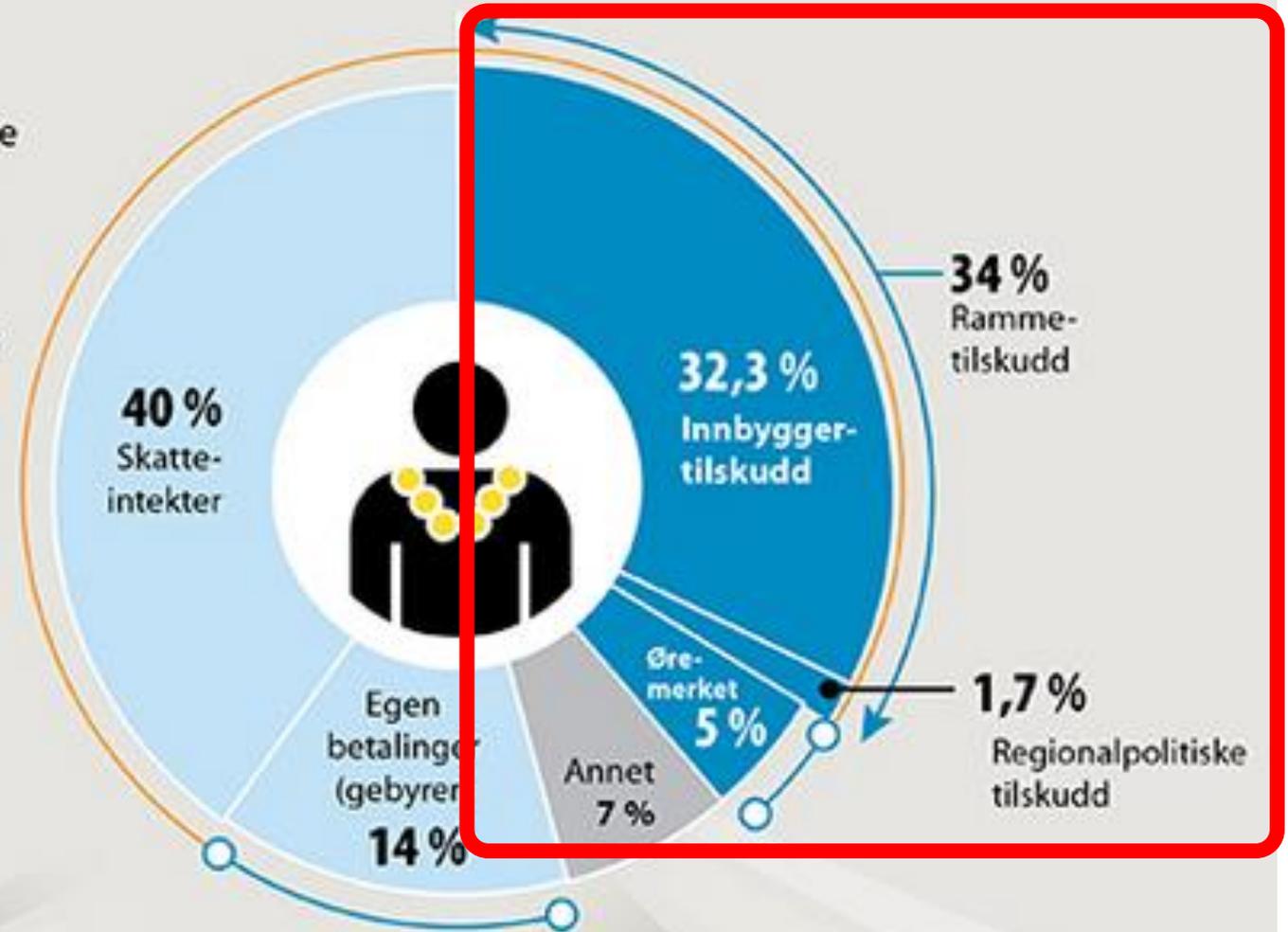

Slik får kommunene inntektene sine

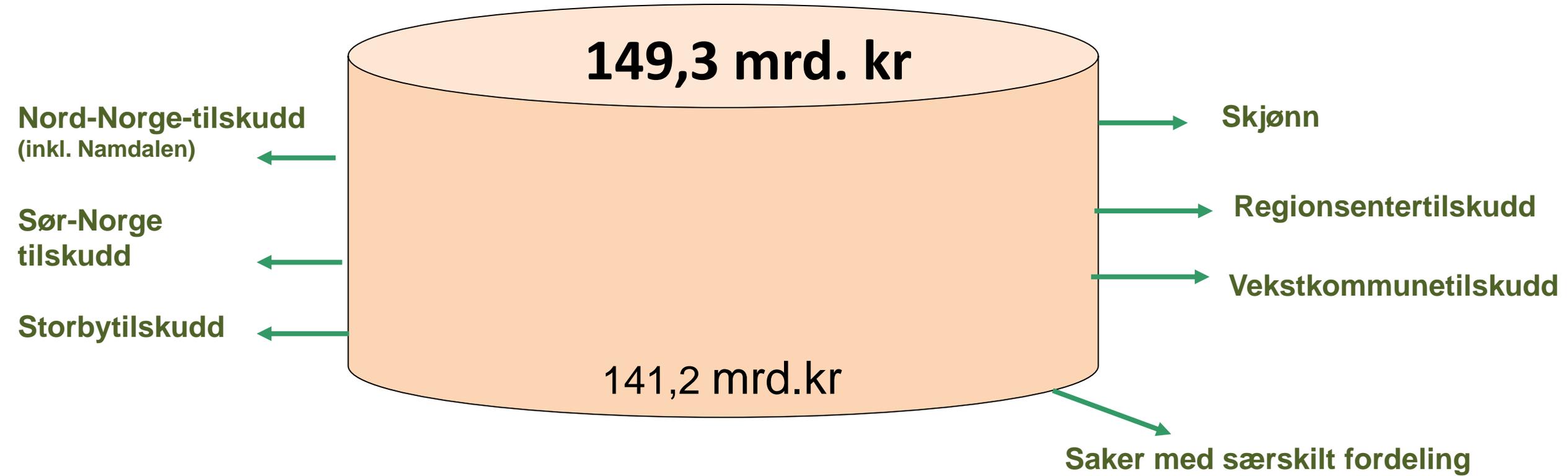
FRIE INNTEKTER er midler kommunene fritt kan disponere uten andre føringer fra staten enn gjeldende lover og regler.

RAMMETILSKUDET er penger som fordeles fra staten til kommunene.

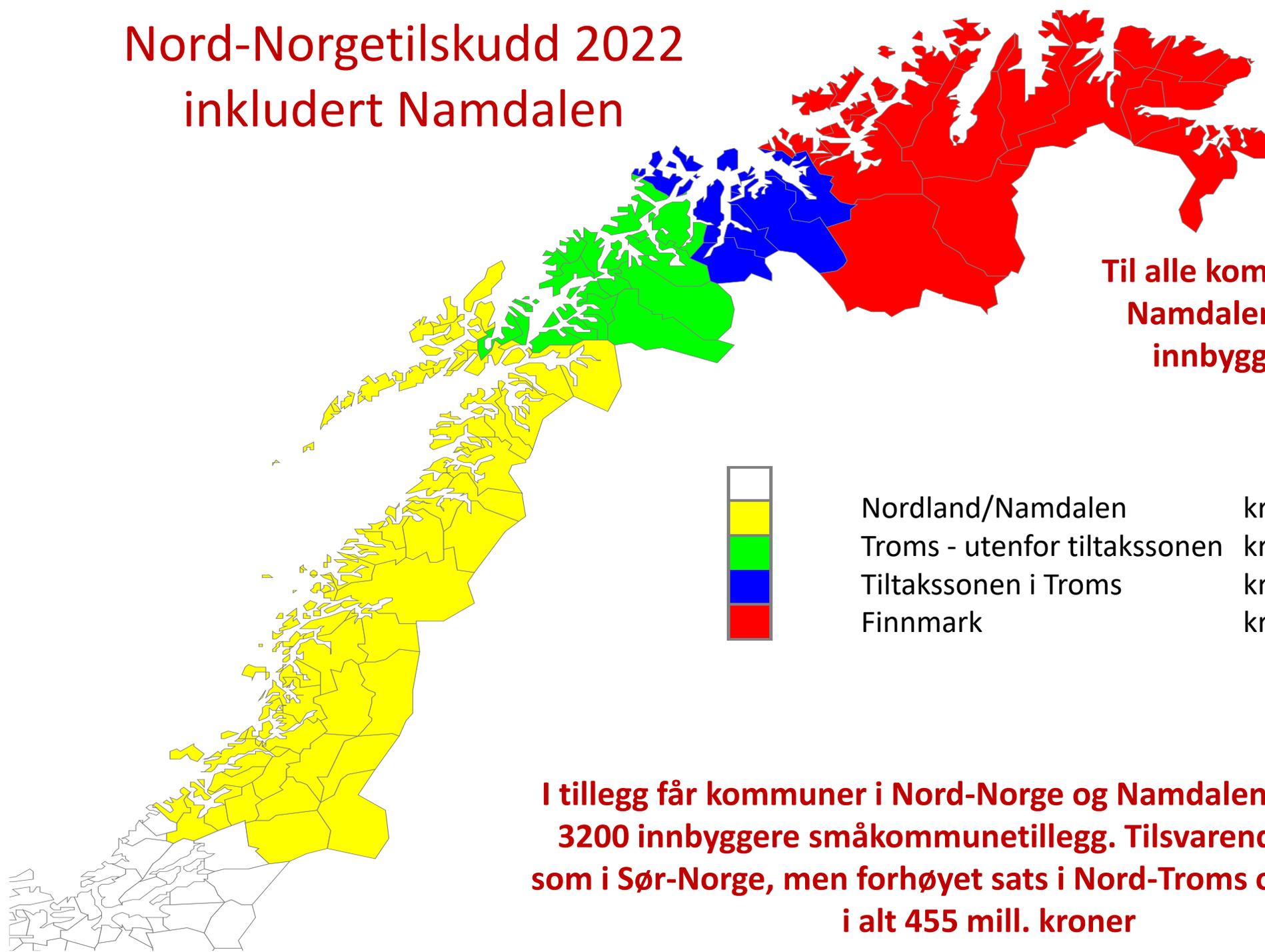
- Fra innbyggerene
- Fra staten
- Frie inntekter
- Bundet

Rammetilskudd til kommunene 2022 (nasjonalbudsjettet 2022)

Nord-Norgetilskudd 2022 inkludert Namdalen

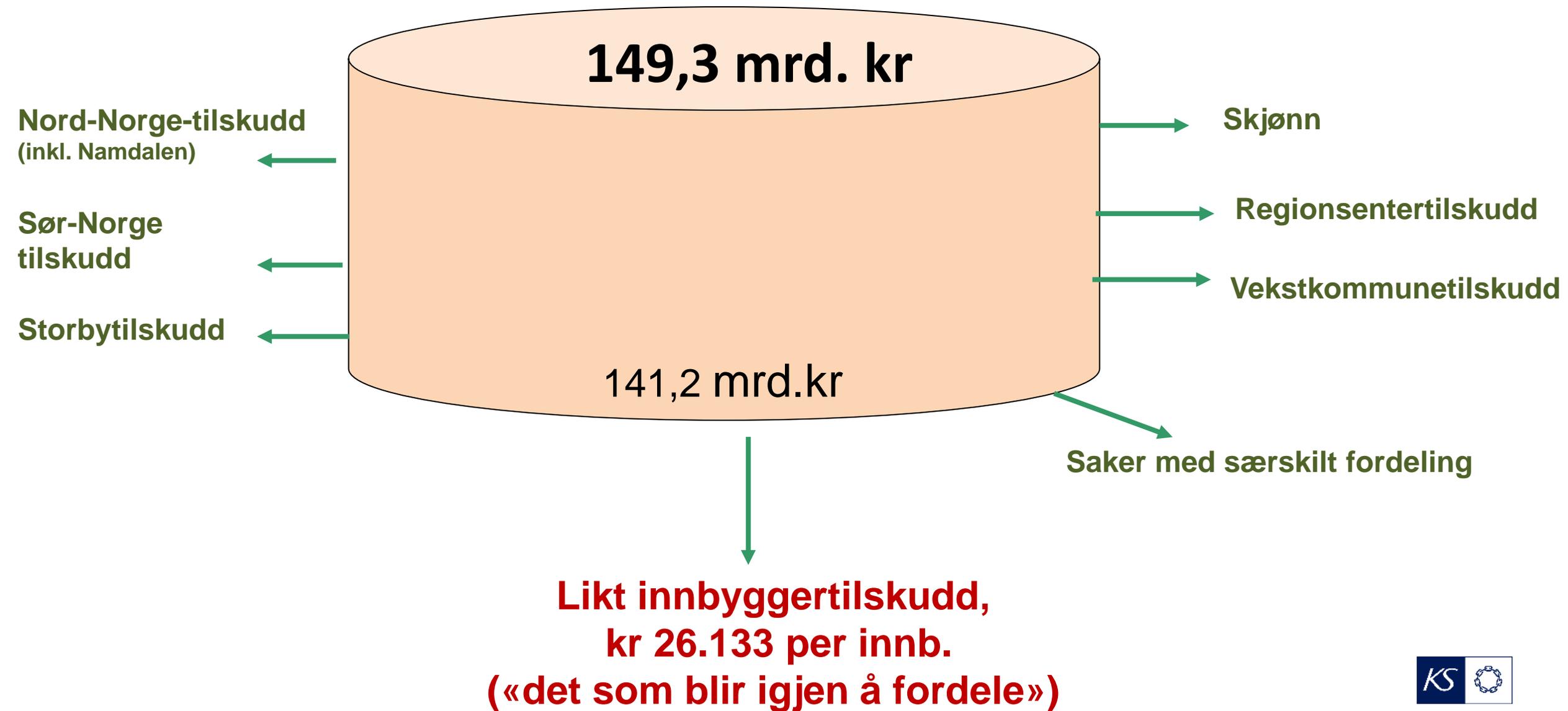
Til alle kommuner i Nord-Norge og Namdalen med ulike satser per innbygger, i alt 1750 mill. kr

I tillegg får kommuner i Nord-Norge og Namdalen med under 3200 innbyggere småkommunetillegg. Tilsvarende kriterier som i Sør-Norge, men forhøyet sats i Nord-Tross og Finnmark, i alt 455 mill. kroner

Knr	Kommune	Distrikts- tilskudd Nord-Norge		Innbyggere per 1.1.2022
		Småkommuner	tilskudd NN	
		1000 kr	1000 kr	
1505	Kristiansund			24 013
1804	Bodø	-	97 814	52 803
1806	Narvik (nye)	-	40 311	21 530
1811	Bindal	6 034	2 600	1 406
1812	Sømna	6 034	3 703	1 981
1813	Brønnøy	-	14 521	7 777
1815	Vega	6 034	2 200	1 175
1816	Vevelstad	6 034	865	462
1818	Herøy (Nordland)	6 034	3 337	1 825
1820	Alstahaug	-	13 760	7 333
1822	Leirfjord	6 034	4 239	2 257
1824	Vefsn	-	24 692	13 233
1825	Grane	6 034	2 704	1 461
1826	Hattfjelldal	6 034	2 358	1 273
1827	Dønna	6 034	2 551	1 369
1828	Nesna	6 034	3 166	1 698
1832	Hemnes	-	8 241	4 420
1833	Rana	-	48 540	26 092
1834	Lurøy	-	3 491	1 869
1835	Træna	6 034	823	450
1836	Rødøy	6 034	2 244	1 153
1837	Meløy	-	11 626	6 214
1838	Gildeskål	6 034	3 573	1 894
1839	Beiarn	6 034	1 859	1 012
1840	Saltdal	-	8 620	4 617
1841	Fauske - Fuosko	-	17 940	9 603

Rammetilskudd til kommunene 2022 (nasjonalbudsjettet 2022)

Folketallsutvikling er (svært) viktig for kommuneøkonomien!

- Samlet (frie inntekter) gir pluss/minus én innbygger i gjennomsnitt ca kr 65 000 i økt/reduert rammetilskudd
- Jo større kommunen er – jo mer betydning har det
 - I små kommuner betyr basistilskuddet, småkommunetilskuddet, havbruksfond, kraft, etc relativt sett mye mer

Folketallet vil krympe i 40 prosent av kommunene fram mot 2050

Byene og områdene rundt fortsetter å vokse, mens svært mange distriktskommuner vil se et synkende folketall fram mot 2050. Disse kommunene vil få en befolkning med særlig høy alder.

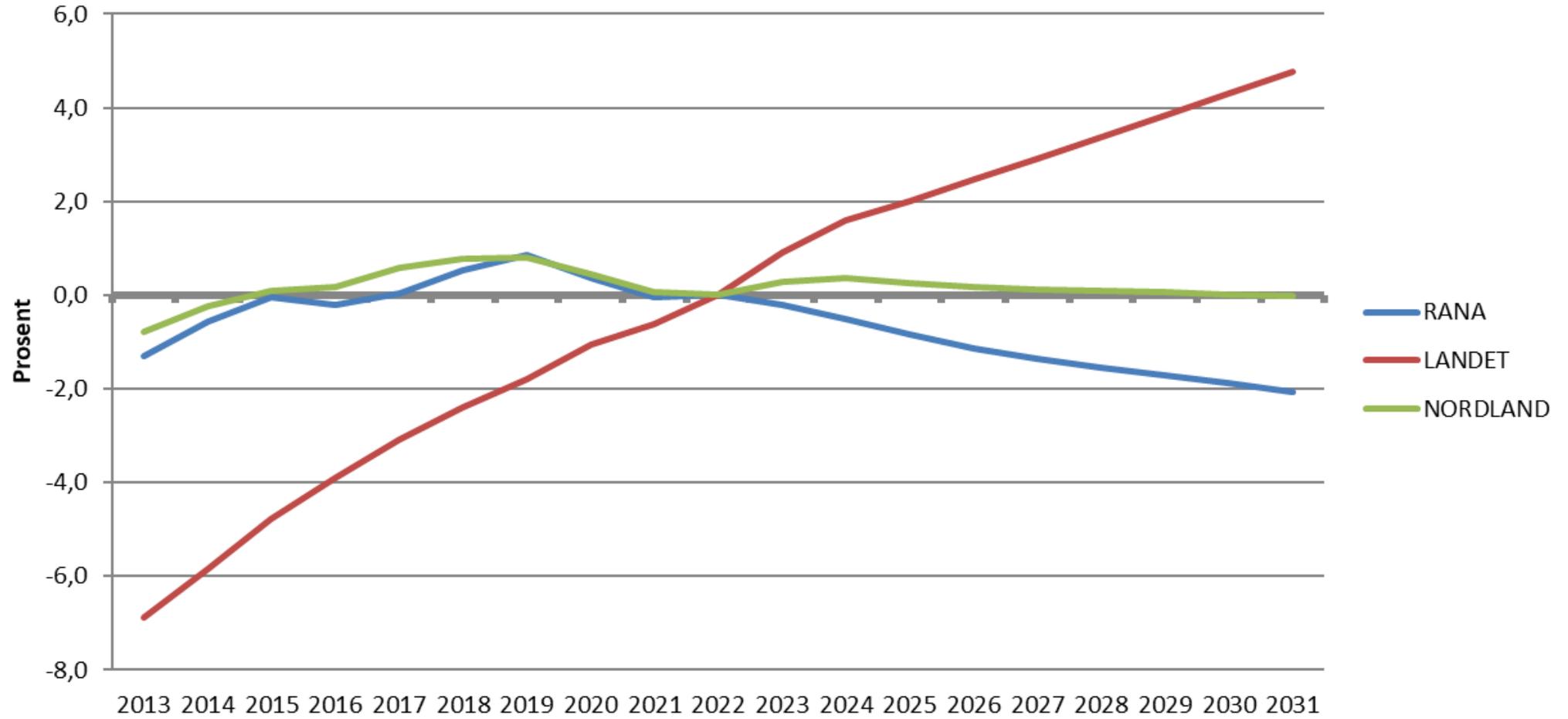
Publisert: 5. juli 2022

<https://www.ssb.no/befolkning/befolkningsframskrivinger/statistikk/regionale-befolkningsframskrivinger/artikler/folketallet-vil-krympe-i-40-prosent-av-kommunene-fram-mot-2050>

Utvikling i folketall per 1.1

(2022 = 0, SSB MMMM-alternativ TBU metode/ kommunens egen fremskriving)

Hver tredje kommune mister innbyggere

Grue er blant kommunene som stadig mister innbyggere. - For å vokse, må vi se hele regionen som **ETT ARBEIDSMARKED**, sier ordfører Niels F. Rolsdorph (H).

Det siste halve året økte folketallet i Norge med 28.623 innbyggere, viser nye tall fra Statistisk sentralbyrå (SSB). Samtidig har 136 kommuner færre innbyggere nå enn ved nyttår. Det vil si at hver tredje kommune går i minus. Kommunene som mister innbyggere, er stort sett små og utgjør bare 9,6 prosent av folketallet. Grue i Hedmark, ca. 4 mil fra Kongsvinger, er blant disse.

MÅ HA JOBB
Det som er vesentlig for å få folk til å flytte hit, er at det finnes jobb.

Niels Rolsdorph (H), ordfører i Grue

Vi har en demografi som tilsier at det dør flere enn det fødes. I tillegg har vi hatt mye utflytting, forklarer ordfører Niels F. Rolsdorph. Ved utgangen av august har kommunen 4.906 innbyggere, 42 færre enn ved nyttår, det vil si en nedgang på 0,8 prosent. Dermed fortsetter trenden som har vedvart de siste 15-20 årene. Ordføreren mener det er nødvendig å tenke større for å kunne snu skuta.

kommunen har lenge ment at de ikke får nok betalt for tilrettelegging for vekst i form av overføring fra staten.

I mai i år slapp kommunalminister Jan Tore Sanner regjeringen

VOKSER MEST I PROSENT

Kommune	Fylke	Innb. 1.7	Endring i %
Engerdal	Hedmark	1381	2,7
Tranøy	Troms	1547	2,5
Torsken	Troms	899	2,4
Hobøl	Østfold	5303	2,2
Skaun	Sør-Trøndelag	7546	2,1
Strand	Rogaland	12362	1,8
Vevelstad	Nordland	504	1,8
Os (Hord.)	Hordaland	19004	1,7
Rælingen	Akershus og Oslo	17099	1,7
Gamvik	Finnmark	1117	1,7

MINKER MEST I PROSENT

Folidal	Hedmark	1606	-1,5
Loppa	Finnmark	1011	-1,6
Bykle	Aust-Agder	933	-1,6
Lødingen	Nordland	2209	-1,7
Valle	Aust-Agder	1246	-1,9

Norge | Befolkningsvekst

Folketallet faller i nesten annenhver kommune

Folketallet i Norge har økt med 17.400 personer i første halvår, men kun 208 av landets 422 kommuner tok del i veksten. I 201 kommuner gikk folketallet ned.

NTB

20. august 2019

199 kommuner mister innbyggere

ØKONOMI. Lavere vekst i folketallet betyr at det er langt flere kommuner som faller i folketall nå enn for ett år siden. Sjekk din kommunes tall her.

23.02.2018

Mørketid i nord. Folketallet falt i Nord-Norge i 2019. Bildet er tatt under mørketiden og viser Tromsøbrua og Tromsdalen kirke, også kalt Ishavskatedralen. FOTO: Rune Stoltz Bertinussen / NTB scanpix

Folketallet faller i Nord-Norge – øker kraftig på Østlandet

NTB-Marius Helge Larsen | Publisert 27. feb 20 kl. 12:56

Del

Må det bli slik?

- Flyktninger - Krigen i Ukraina er en X-faktor
 - Hvor mange kommer?
 - Hvor mange blir – når krigen en gang (forhåpentligvis) tar slutt?
- Lokale satsninger
 - Freyr?
 - Ny flyplass?
 - Dypvannskai?
- Gir helt sikkert effekt
 - Men husk; det er **nye innbyggere** -og da særlig barn og unge (og eldre) - som gir økte inntekter til kommunen – ikke nytt næringsliv. Men det siste forutsetter jo som regel det første.

21:24 82%

E24 | Børs Bli abonnent

Ingeniørtungt

Så langt har Freyr klart å rekruttere hodene de trenger. Men skal gigafabrikken bli en realitet, vil de trenge mer enn 600 ansatte i Mo i Rana.

Per i dag er de rundt 60.

– Hvis vi fokuserer på Mo i Rana og driften her, vil vi trenge automasjonsingeniører, maskiningeniører, elektroingeniører og prosessingeniører for de forskjellige delene av produksjonsprosessen. Det vil være veldig ingeniørtungt, sier Linder.

Freyr har planer om å bygge batterifabrikk i Mo i Rana og USA. På grunn av IRA prioriterer nå selskapet fabrikkene i USA. Foto: Siri Dalen

Overraskende svar fra ukrainere i Norge: Kun 1 av 4 vil hjem

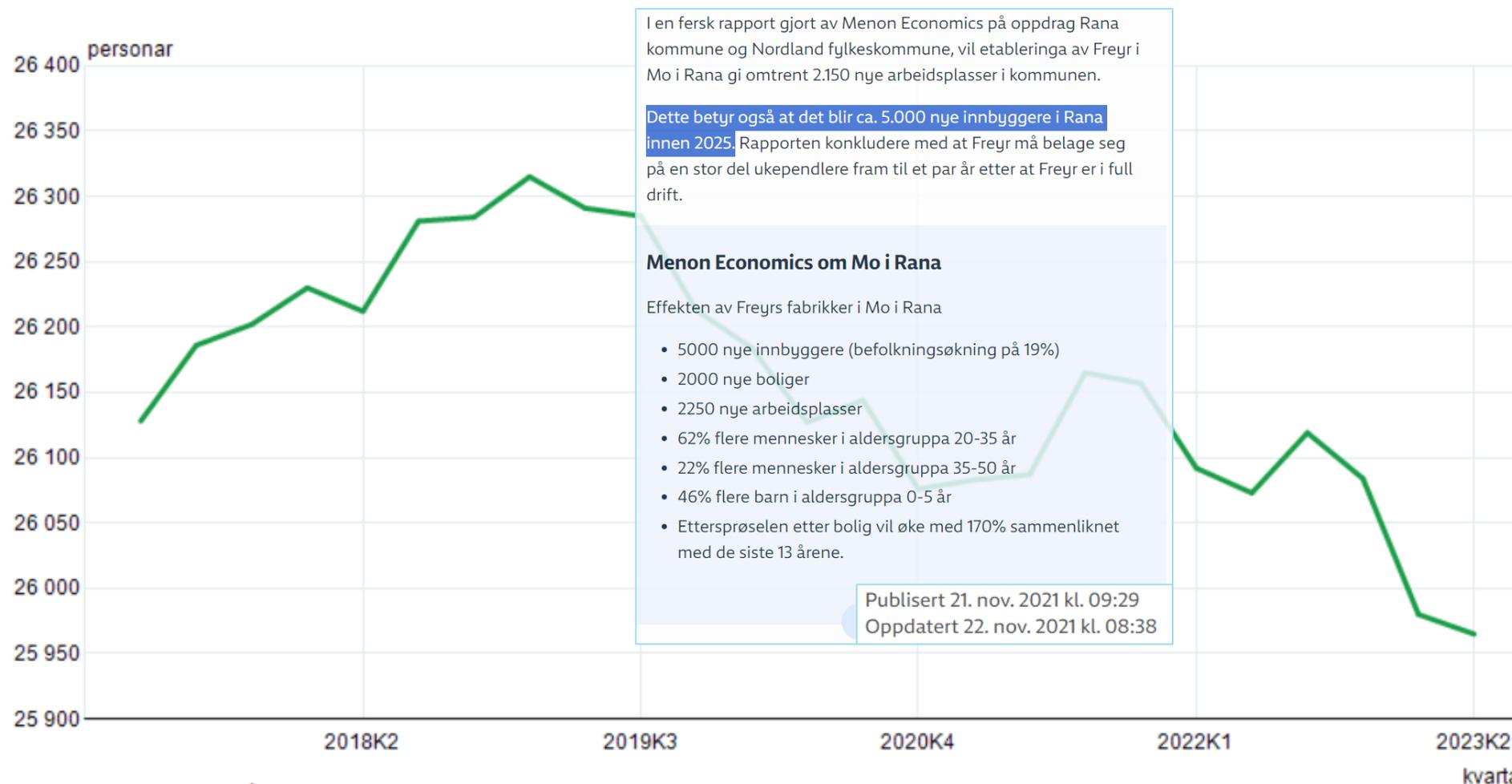
Svært mange av de 70.000 ukrainske flyktingene som er ventet hit i år og neste år, vil trolig bli lenge i Norge. Svarene i en fersk rapport overrasket forskerne.

- 26 prosent ønsker å returnere til Ukraina så snart krigen slutter. 19 prosent sier nei, mens 54 prosent er usikre.
- 3 prosent ville returnere hvis de må bo i en annen del av Ukraina enn hjemstedet. 66 prosent ville da heller bli boende i Norge.
- Selv om hjemstedet skulle bli trygt, var det bare 11 prosent som ville flytte tilbake før krigen er over i hele Ukraina.

Trass både Freyr og flyktninger så går folketallet i Rana ned

01222: Befolkning og kvartalsvise endringer, etter kvartal. Rana, Befolkning ved inngangen av kvartalet.

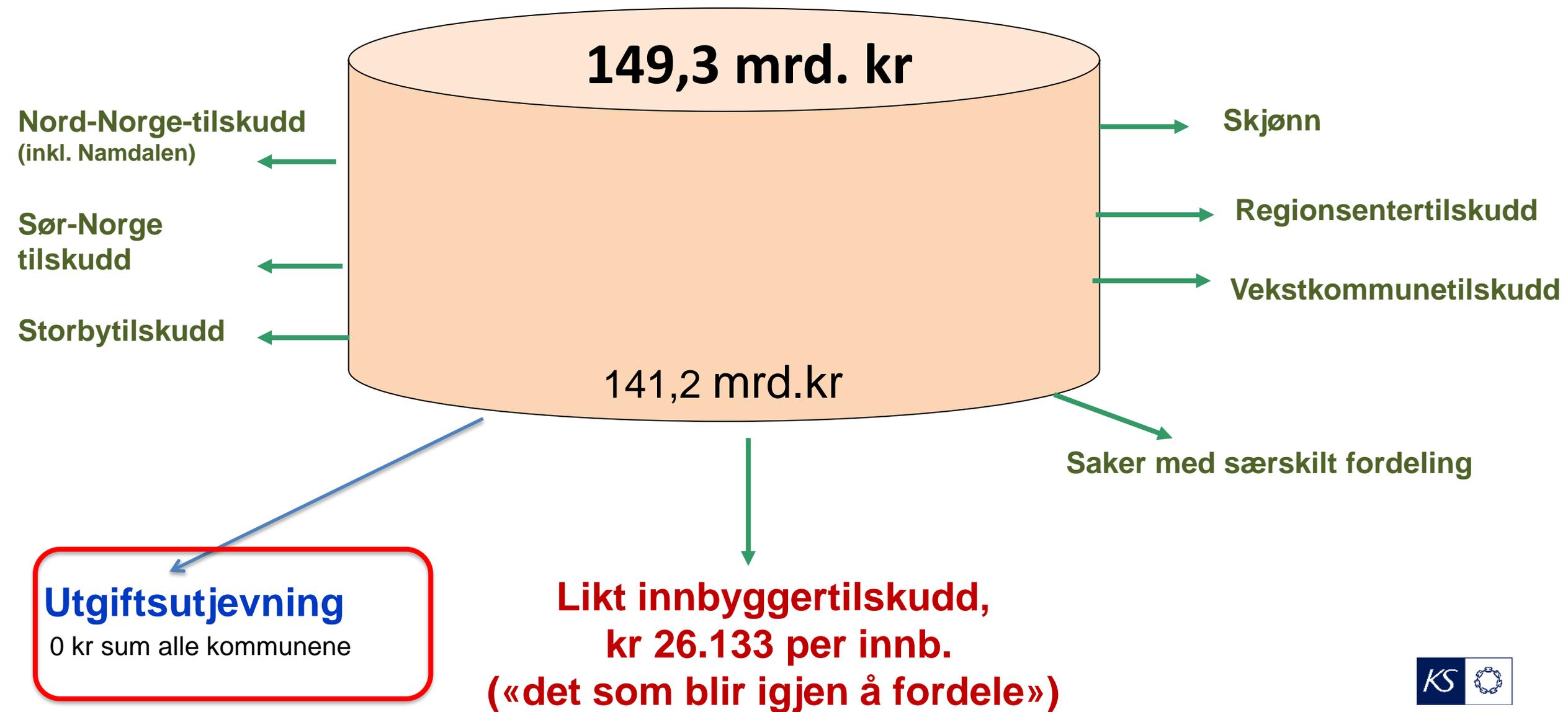
Kilde: Statistisk sentralbyrå

Det er (omtrent) det samme bildet vi ser på folketallsutvikling over hele landet

- **Vekst - over landsgjennomsnittet:**
 - De fem store + deres omlandskommuner
- **Vekst - litt under landsgjennomsnittet:**
 - Regionsenterkommuner
- **Svak reduksjon i folketall:**
 - Nabokommuner til regionsenterkommuner
- **Kraftig reduksjon i folketall:**
 - Distriktskommuner

Rammetilskudd til kommunene 2022 (nasjonalbudsjettet 2022)

Utgiftsbehov	HELE LANDET		RANA			Bruk av folketall 1.7.2022	
	Vekt	Antall	Antall	Utgifts- behovs- indeks	Pst. utslag	Tillegg/ fradrag i utgiftsutj	
						kr per innb	1000 kr
0-1 år	0,0057	109 740	485	0,9233	-0,04 %	-27	-718
2-5 år	0,1361	228 507	955	0,8731	-1,73 %	-1 086	-28 348
6-15 år	0,2645	643 155	2 958	0,9608	-1,04 %	-651	-17 004
16-22 år	0,0236	453 296	2 112	0,9734	-0,06 %	-39	-1 032
23-66 år	0,1049	3 138 464	14 738	0,9810	-0,20 %	-125	-3 264
67-79 år	0,0567	639 203	3 444	1,1256	0,71 %	448	11 692
80-89 år	0,0767	196 967	1 125	1,1932	1,48 %	932	24 330
over 90 år	0,0385	46 460	298	1,3400	1,31 %	823	21 488
Basistillegg	0,0159	275	0,5925	0,4508	-0,87 %	-549	-14 333
Sone	0,0100	21 404 993	113 700	1,1097	0,11 %	69	1 801
Nabo	0,0100	9 740 388	46 563	0,9987	0,00 %	-1	-22
Landbrukskriterium	0,0021	1	0,0037	0,7798	-0,05 %	-29	-759
Innvandrere 6-15 år ekskl Skand	0,0071	48 588	171	0,7352	-0,19 %	-118	-3 086
Flyktninger uten integreringstils	0,0084	177 206	432	0,5093	-0,41 %	-259	-6 766
Dødlighet	0,0454	40 709	199	1,0212	0,10 %	61	1 583
Barn 0-15 med enslige forsørge	0,0188	107 249	495	0,9642	-0,07 %	-42	-1 104
Lavinntekt	0,0118	285 349	750	0,5491	-0,53 %	-334	-8 734
Uføre 18-49 år	0,0064	121 768	698	1,1975	0,13 %	79	2 075
Opphopningsindeks	0,0095	234	0,3110	0,2780	-0,69 %	-431	-11 260
Aleneboende 30 - 66 år	0,0193	515 435	2 344	0,9501	-0,10 %	-61	-1 582
PU over 16 år	0,0486	20 146	120	1,2444	1,19 %	747	19 498
Ikke-gifte 67 år og over	0,0454	388 016	2 179	1,1732	0,79 %	494	12 909
Barn 1 år uten kontantstøtte	0,0165	41 008	199	1,0134	0,02 %	14	362
Innbyggere med høyere utdannir	0,0181	1 533 254	5 858	0,7982	-0,37 %	-230	-5 996
1 Kostnadsindeks	1,0000			0,99496	-0,50 %	-317	-8 267

«Inntekten» pr innbygger (utgiftsutjevningen)

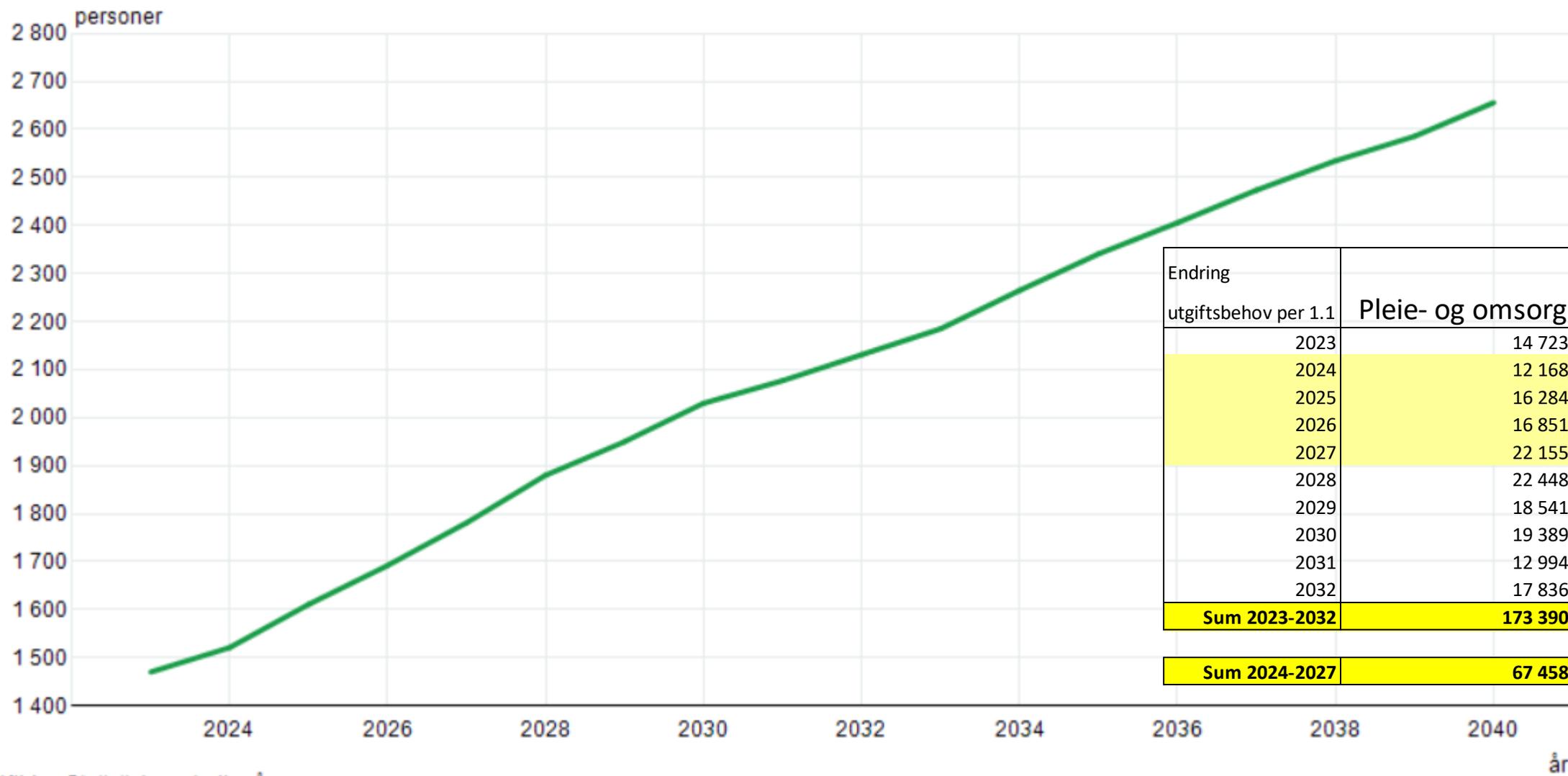
KOSTNADSNØKKELE 2023

med strukturkriterium

Kostnadsnøkkel	Kostnadsnøkkel 2023	Enhetsbeløp kr
Innbyggere 0-1	0,0057	17 813
Innbyggere 2-5	0,1361	204 259
Innbyggere 6-15	0,2645	141 037
Innbyggere 16-22	0,0236	17 855
Innbyggere 23-66	0,1049	11 463
Innbyggere 67-79	0,0567	30 421
Innbyggere 80-89	0,0767	133 544
Innbyggere 90 år og over	0,0385	284 188
Basiskriteriet	0,0159	19 860 180
Sone (bosatt spredt)	0,0100	
Nabo	0,0100	
Landbrukskriteriet	0,0021	
Innvandrere 6-15 år, ekskl. Skandi	0,0071	50 113
Flyktninger uten integreringstilskud	0,0084	16 256
Dødelighetskriteriet	0,0454	382 463
Antall barn 0-15 år med enslige fo	0,0188	60 116
Lavinntektskriteriet	0,0118	14 182
Uføre 18-49 år	0,0064	18 025
Opphopningsindeks	0,0095	
Aleneboende	0,0193	12 841
PU 16 år og over	0,0486	827 315
Ikke gifte 67 år og over	0,0454	40 126
Andel barn 1 år uten kontanstøtte	0,0165	137 988
Antall innbyggere med høyere utd	0,0181	4 048
Sum	1,0000	

Økonomiske konsekvenser av demografiendringer

13600: Framskrevet folkemengde 1. januar, etter år. Hovedalternativet (MMMM), Rana, 80 år eller eldre.

Endring utgiftsbehov per 1.1	Pleie- og omsorg
2023	14 723
2024	12 168
2025	16 284
2026	16 851
2027	22 155
2028	22 448
2029	18 541
2030	19 389
2031	12 994
2032	17 836
Sum 2023-2032	173 390
Sum 2024-2027	67 458

Kilde: Statistisk sentralbyrå

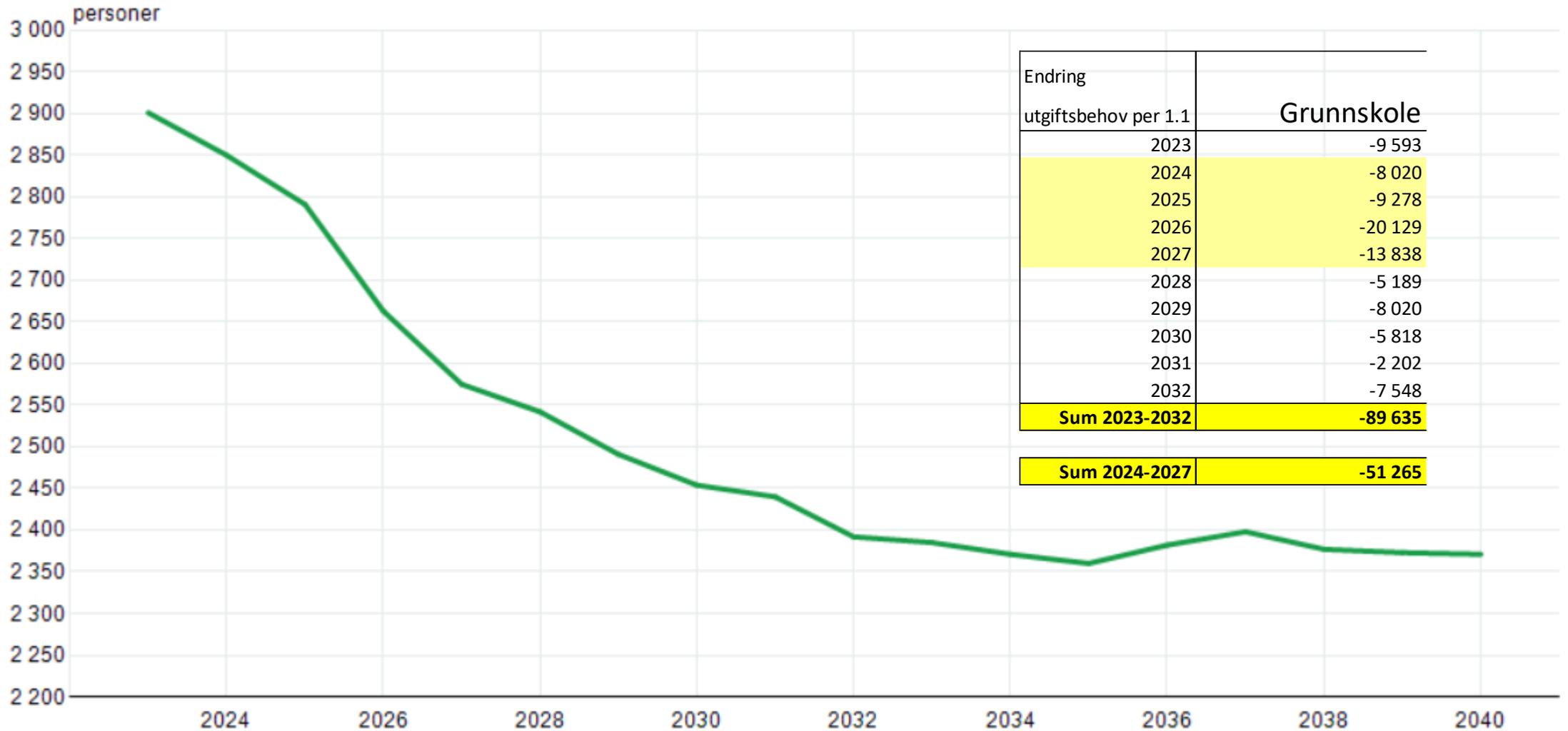
år

NB: Inntektssystemet gir NETTO utjevning

- Inntektssystemet fra staten gir netto utjevning:
 - + Økt behov i pleie og omsorg
 - (**MINUS**) redusert behov blant barn og unge
 - = Rammeoverføringen fra staten
- Staten forutsetter at kommunen flytter **krone for krone** mellom tjenesteområdene ettersom behovet forandrer seg

13600: Framskrevet folkemengde 1. januar, etter år. Hovedalternativet (MMMM), Rana, 6-15 år.

Framskrevet utvikling 2022 - 2040

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Endringer i utgiftsbehov 2023, 2026 og frem mot 2032 basert på fremskrevet demografi

1833 RANA

Anslag årlig endring i kommunens utgiftsbehov (i 1000 kroner) per tjenesteområde som følge av befolkningsendringer

(2022 kroner og endring fra 1.1.2022)

Endring utgiftsbehov per 1.1	Pleie- og omsorg	Grunnskole	Barnehage	Sosial	Kommunehelse	Barnevern	SUM RANA
2023	14 723	-9 593	-5 206	-296	231	-1 240	-1 380
2024	12 168	-8 020	-1 536	-338	276	-1 212	1 338
2025	16 284	-9 278	-3 494	-	328	-1 130	2 079
2026	16 851	-20 129	4 891	-	256	-1 408	324
2027	22 155	-13 838	3 899	-590	527	-998	11 155
2028	22 448	-5 189	-4 944	-408	433	-850	11 489
2029	18 541	-8 020	-688	-628	614	-736	9 083
2030	19 389	-5 818	-293	-603	-	-635	12 550
2031	12 994	-2 202	37	-848	-	-461	10 038
2032	17 826	7 548	688	821	508	764	8 506
Sum 2023-2032	173 390	-89 635	-8 022	-5 310	4 194	-9 435	65 182
Sum 2024-2027	67 458	-51 265	3 760	-1 696	1 387	-4 749	14 895

Budsjett 2024

Kommuneplan 2032

Økonomiplan 2027

Husk; om man gjort dette har man fortsatt ikke spart én krone – bare opprettholdt samme prioritering av kommunebudsjettet som i dag!

Kommunenes største utfordring

«Danse» med demografien

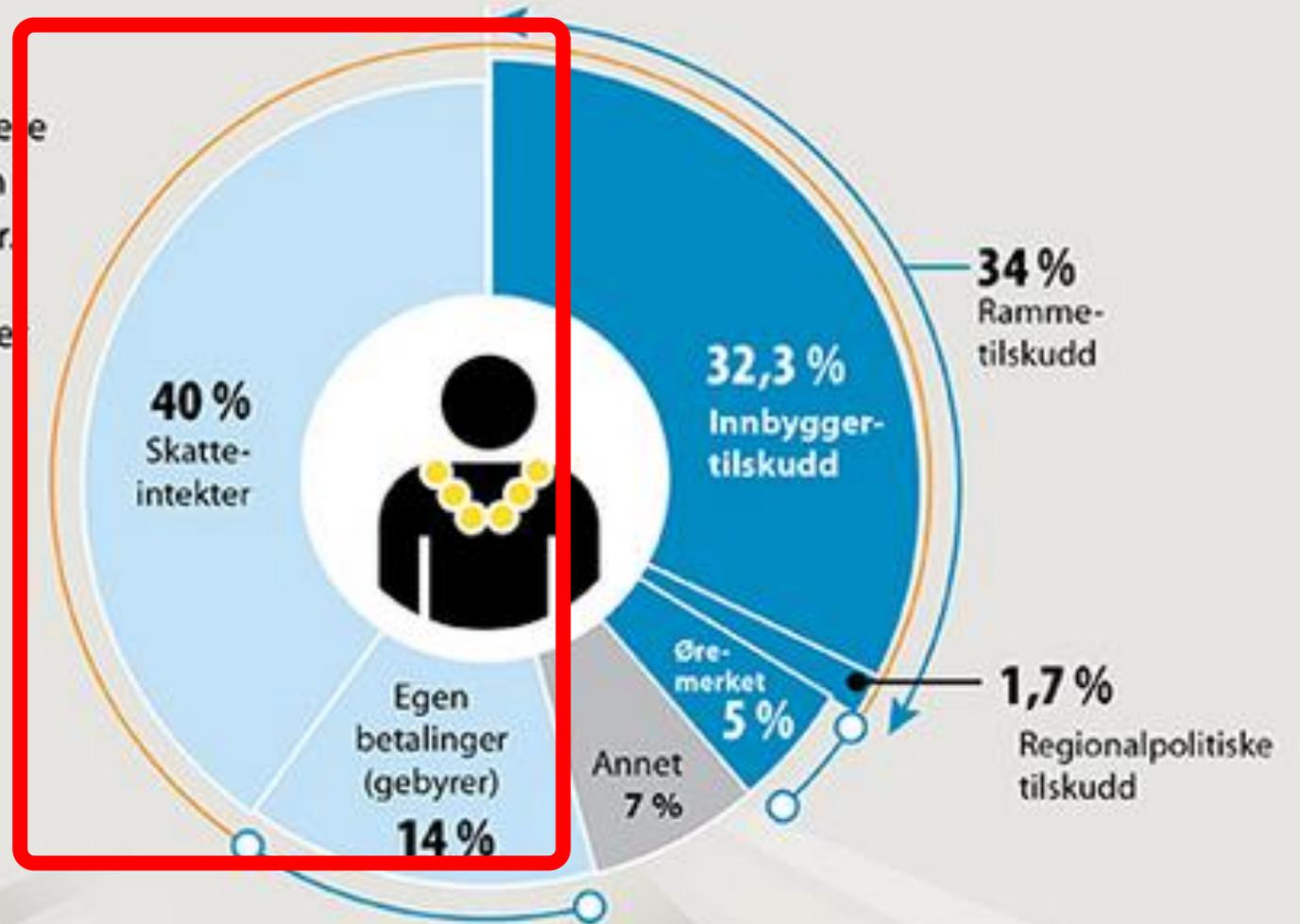

Slik får kommunene inntektene sine

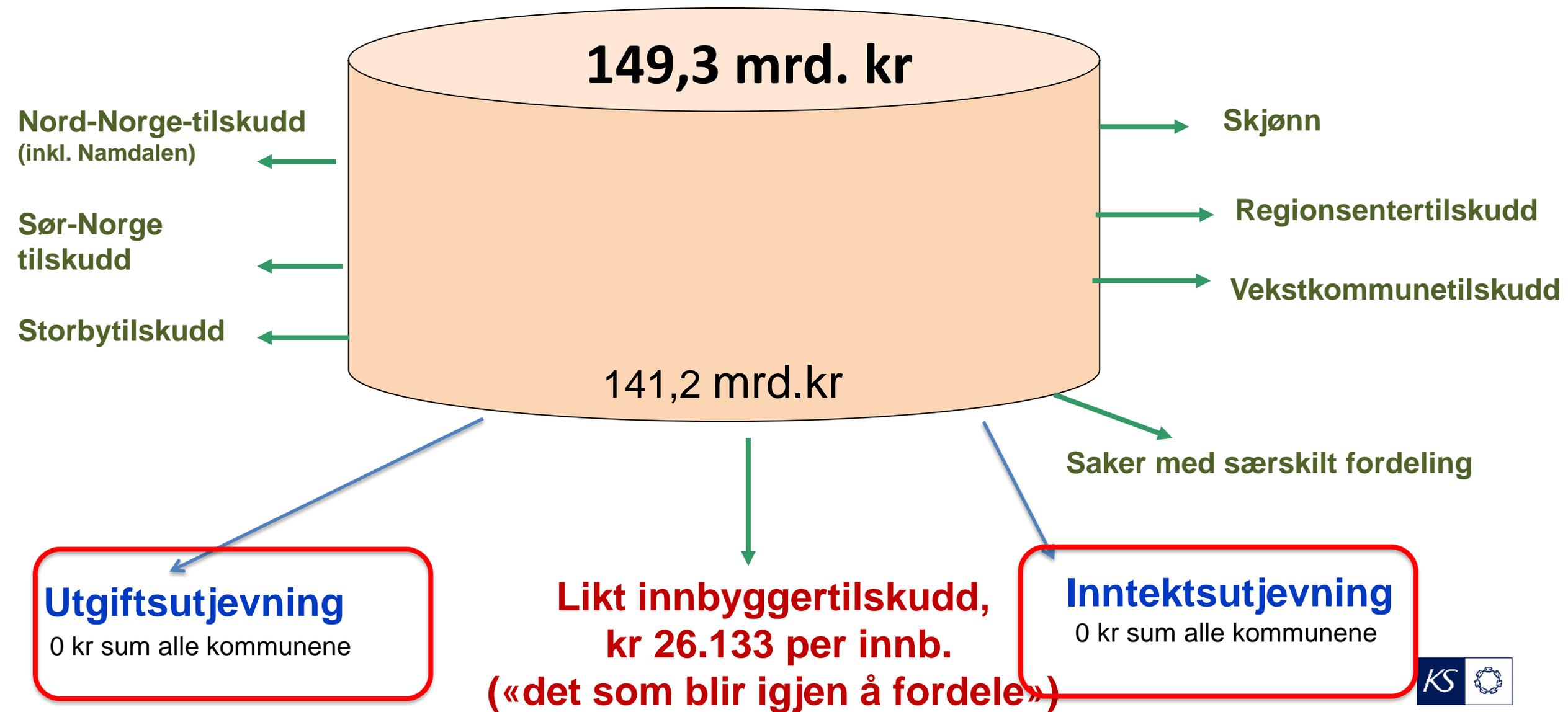
FRIE INNTEKTER er midler kommunene fritt kan disponere uten andre føringer fra staten enn gjeldende lover og regler.

RAMMETILSKUDET er penger som fordeles fra staten til kommunene.

- Fra innbyggerene
- Fra staten
- Frie inntekter
- Bundet

Rammetilskudd til kommunene 2022 (nasjonalbudsjettet 2022)

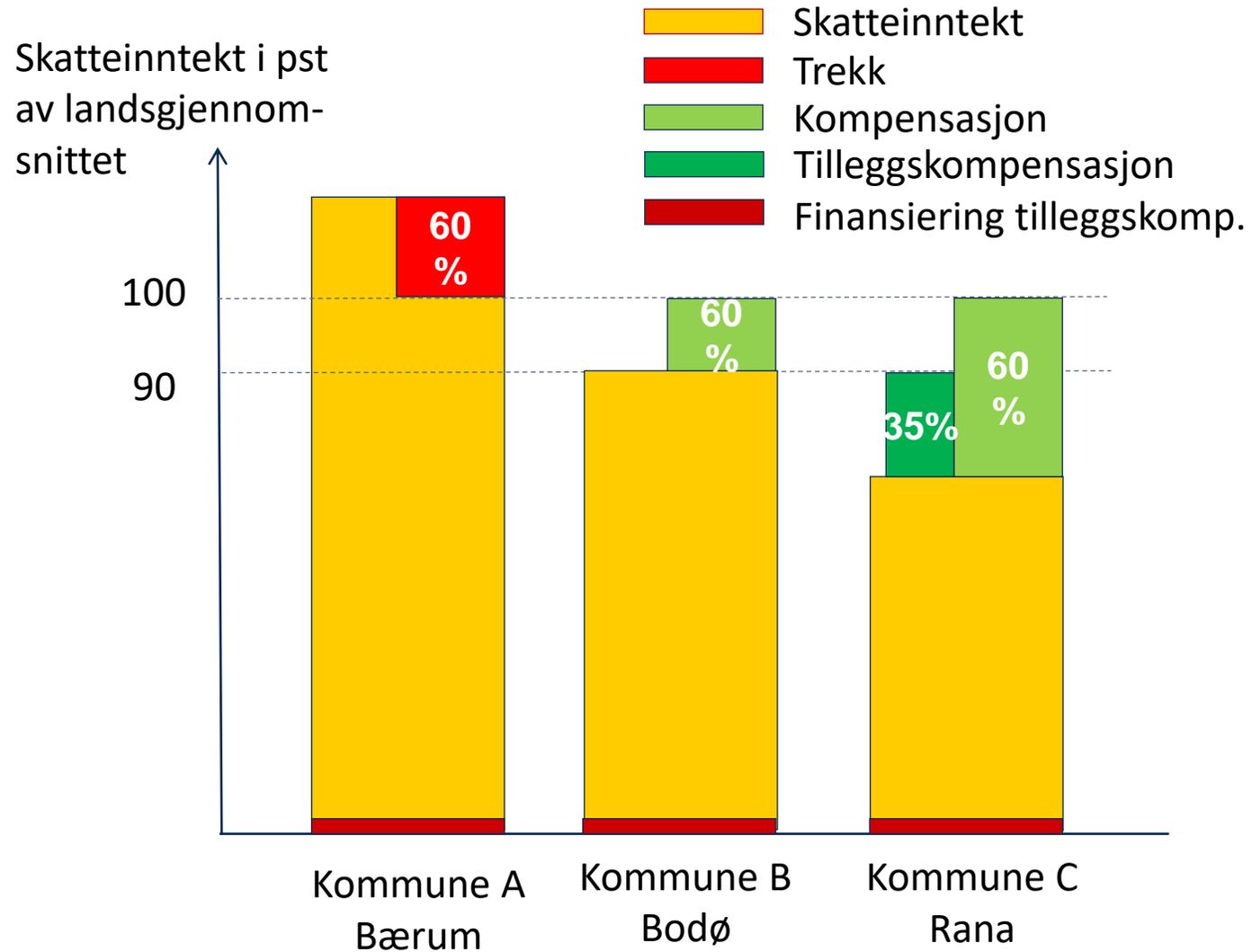
Store variasjoner i skattenivået

Nr	Kommunenavn	Skatter 2022			Netto utjevn. 22	netto skatteu
		jan-des			jan-des	jan-des
1) Finansieringstrekk for perioden				Pst av	(kol 5+9)	pst av
	kr -592,56	1000 kr	kr pr innb	landsgj.	1000 kr	landsgj
		1	2	3	10	13
301	Oslo	41 206 763	58 881	145 %	-8 043 111	116,4 %
1 804	Bodø	2 041 171	38 656	95 %	33 900	96,5 %
1 806	Narvik	725 292	33 688	83 %	100 278	94,2 %
1 811	Bindal	60 565	43 076	106 %	-2 826	100,9 %
1 812	Sømna	67 190	33 917	83 %	8 794	94,2 %
1 813	Brønnøy	351 386	45 183	111 %	-25 460	103,0 %
1 815	Vega	49 367	42 015	103 %	-1 613	99,8 %
1 816	Vevelstad	18 701	40 478	99 %	-208	98,3 %
1 818	Herøy	64 952	35 590	87 %	5 201	94,4 %
1 820	Alstahaug	236 621	32 268	79 %	44 043	94,0 %
1 822	Leirfjord	59 424	26 329	65 %	26 290	93,3 %
1 824	Vefsn	435 508	32 911	81 %	71 399	94,1 %
1 825	Grane	42 480	29 076	71 %	13 205	93,6 %
1 826	Hattfjelldal	33 116	26 014	64 %	15 209	93,3 %
1 827	Dønna	58 836	42 977	106 %	-2 670	100,8 %
1 828	Nesna	51 525	30 345	75 %	13 301	93,8 %
1 832	Hemnes	150 100	33 959	83 %	19 445	94,2 %
1 833	Rana	858 659	32 909	81 %	140 825	94,1 %
1 834	Lurøy	103 696	55 482	136 %	-17 668	113,1 %
3 022	Frogn	797 147	49 561	122 %	-94 913	107,3 %
3 023	Nesodden	847 870	42 523	104 %	-33 460	100,3 %
3 024	Bærum	9 073 367	70 346	173 %	-2 369 629	127,7 %
5 014	Frøya	505 136	95 942	236 %	-177 586	152,8 %

Skatteutjevningen

(skatt på formue og inntekt inkl. naturressursskatt)

Fasiten kommer mai 2023

- Regjeringen (Stortinget) vil i kommuneproposisjonens som kommer 11. mai 2023, avklare hvilke av utvalgets forslag som de vil følge opp

Nytt inntektssystem fra 2025?

Det økonomiske opplegget for kommunene 2024

Regjeringen legger opp til en vekst i frie inntekter for kommunene på mellom 4,4 og 4,7 mrd. kroner i 2024. Merutgifter for kommunesektoren som følge av demografiutviklingen er anslått til 3,1 mrd. kroner og pensjonskostnadene på 1,1 mrd. kroner.

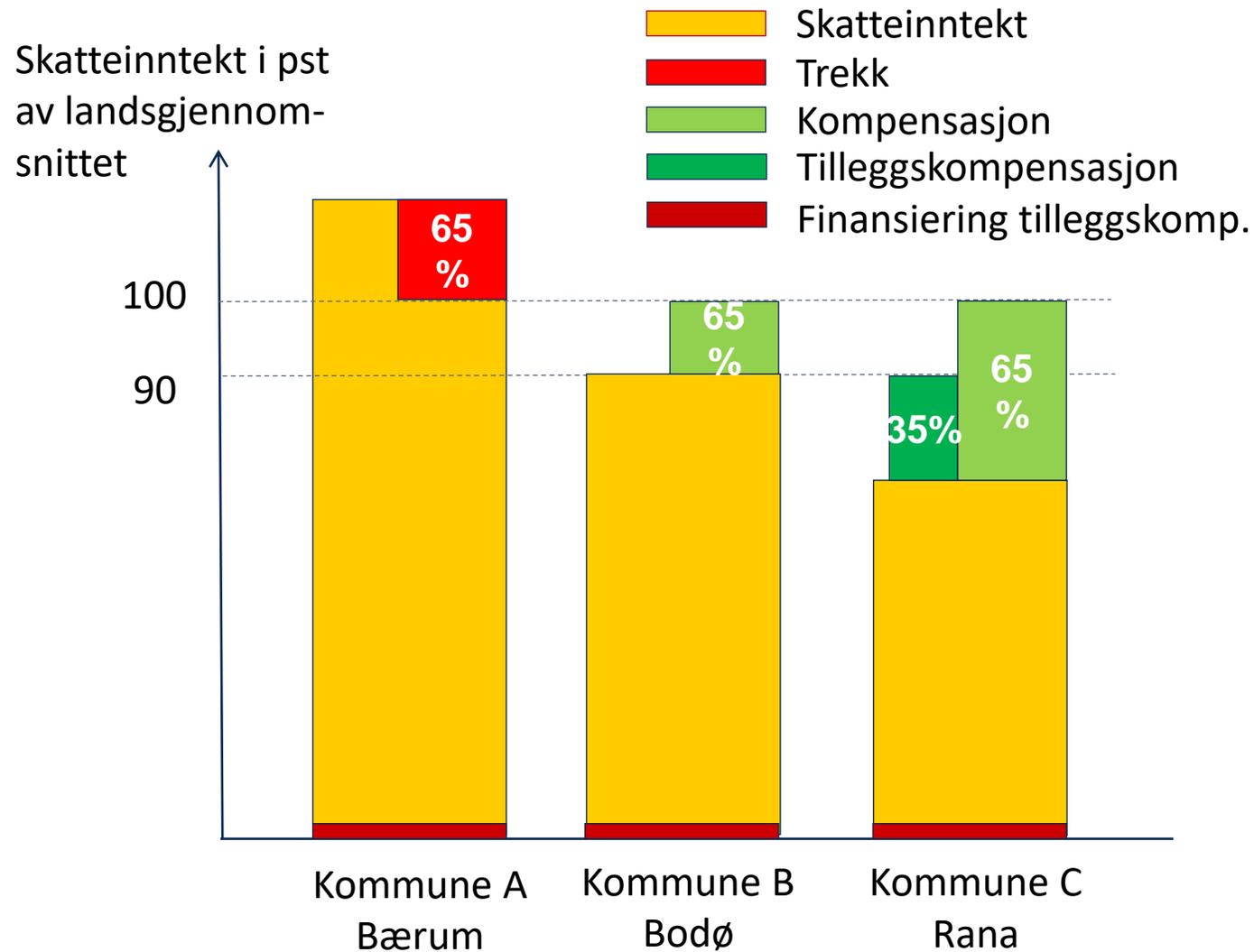
Regjeringen varsler at forslag til nytt inntektssystem for kommunene er utsatt og vil legges frem i en Stortingsmelding våren 2024. Endringer vil da gjelde fra 2025.

Regjeringen foreslår en ettårig ordning for 2024 som prioriterer kommuner som i dagens inntektssystem taper mest på at de ikke har slått seg sammen med andre kommuner. Regjeringen foreslår en kompensasjon på 100 mill. kroner, hvorav 23 mill. kroner går til kommuner i Innlandet. Se oversikt vedlagt. For nærmere informasjon om forslaget, se [Kommunal- og distriktsdepartementets nettsider](#).

Stalltips; Skatteutjevningen øker ? 65 %?

(Raymond/Oslo Ap ville ikke ha denne inn i valgkampen....)

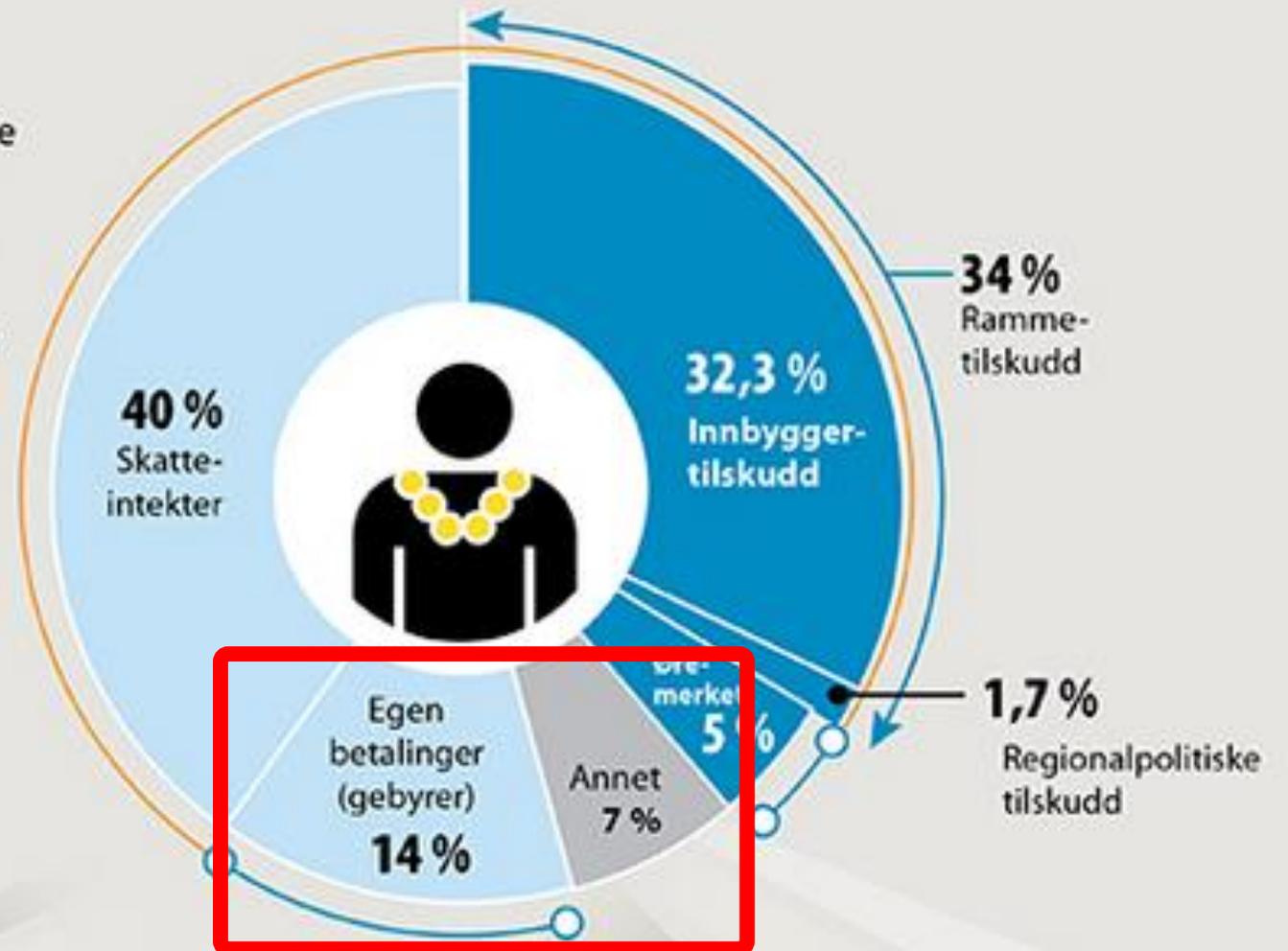

Slik får kommunene inntektene sine

FRIE INNTEKTER er midler kommunene fritt kan disponere uten andre føringer fra staten enn gjeldende lover og regler.

RAMMETILSKUDET er penger som fordeles fra staten til kommunene.

- Fra innbyggerene
- Fra staten
- Frie inntekter
- Bundet

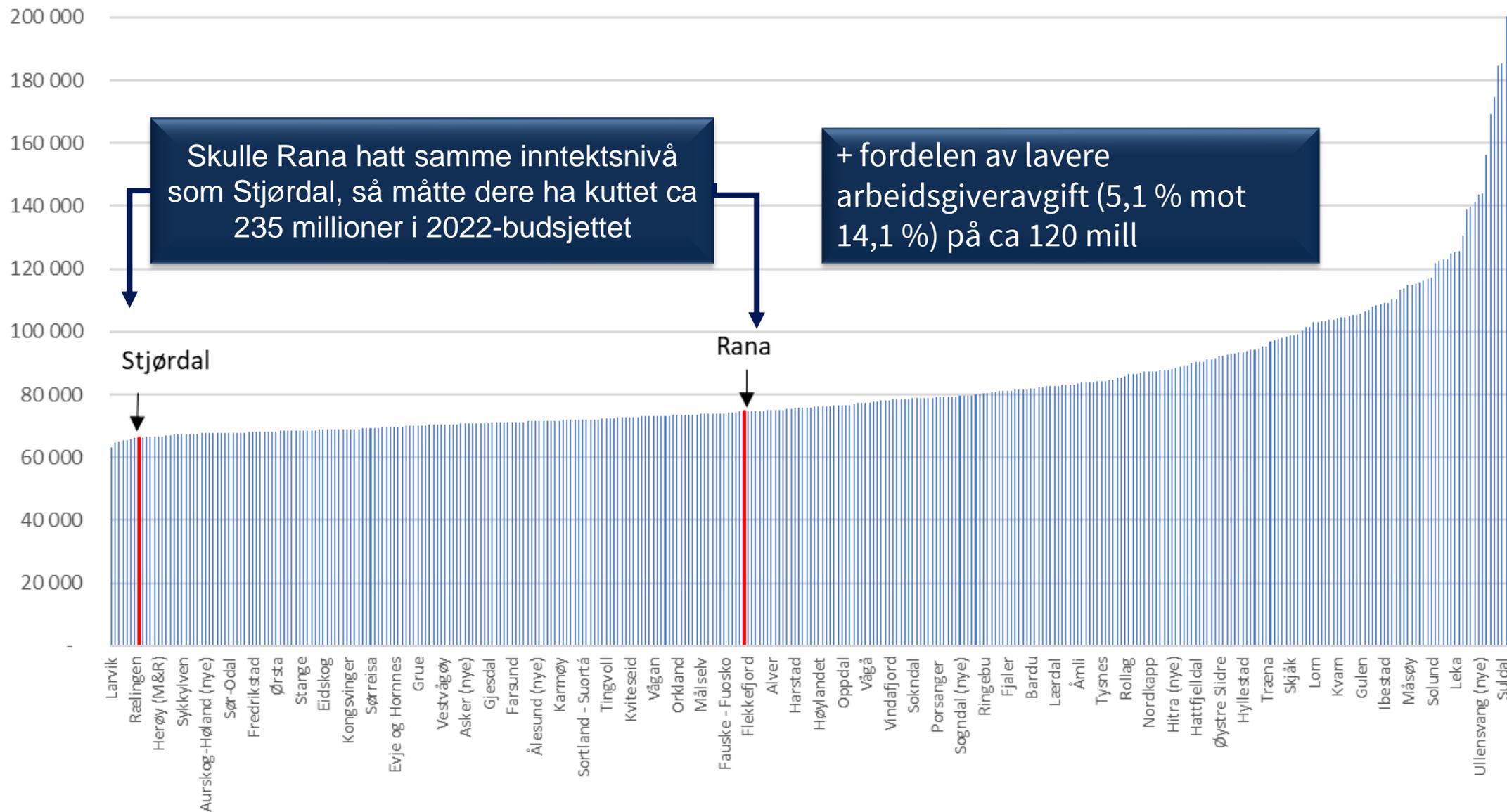

Effekten av lokale inntekter

Knr.	Kommune	Eiendoms- skatt	Konsesjonskraft og hjemfallsinntekter	Eiendomsskatt, konsesjonsk- og hjemfallsinnt	Renteinnt/ utbytte i pst av korr frie inntekter	Havbruks- fond
		KOSTRA foreløpige 2022 1000 kr	2022 foreløpige 1000 kr	i pst av korr frie innt 2022 (foreløpig)	2022 (foreløpig)	1000 kr
1505	Kristiansund	103 747	0	6,7 %	2,7 %	13 293
1804	Bodø	216 228	41 957	7,3 %	3,7 %	16 617
1806	Narvik (nye)	145 835	965	10,0 %	2,9 %	20 092
1811	Bindal	14 074	3 405	16,8 %	1,9 %	25 060
1812	Sømna	4 344	0	3,1 %	3,8 %	6 020
1813	Brønnøy	35 026	0	6,5 %	3,3 %	19 766
1815	Vega	2 292	0	2,7 %	5,3 %	9 114
1816	Vevelstad	1 426	0	3,6 %	6,1 %	9 247
1818	Herøy (Nordland)	3 443	0	2,7 %	6,3 %	27 830
1820	Alstahaug	23 361	0	4,8 %	3,9 %	15 946
1822	Leirfjord	8 304	0	5,3 %	3,4 %	3 468
1824	Vefsn	57 848	10 932	7,8 %	3,5 %	2 312
1825	Grane	10 328	2 704	12,6 %	4,9 %	0
1826	Hattfjelldal	5 444	12 171	19,0 %	5,1 %	0
1827	Dønna	4 278	0	4,3 %	6,9 %	21 740
1828	Nesna	3 104	0	2,6 %	5,0 %	4 624
1832	Hemnes	56 200	26 188	28,1 %	3,5 %	0
1833	Rana	89 316	57 240	8,6 %	4,7 %	4 624
1834	Lurøy	7 747	0	5,4 %	4,1 %	36 452
5035	Stjørdal	0	284	0,0 %	2,4 %	0

Utgiftskorrigererte frie inntekter pr innbygger ink kraft, finans, havbruk, etc (ikke diff.arb.avg)

**«Man bruker de
penga man har
(og blakk er man støtt...))»**

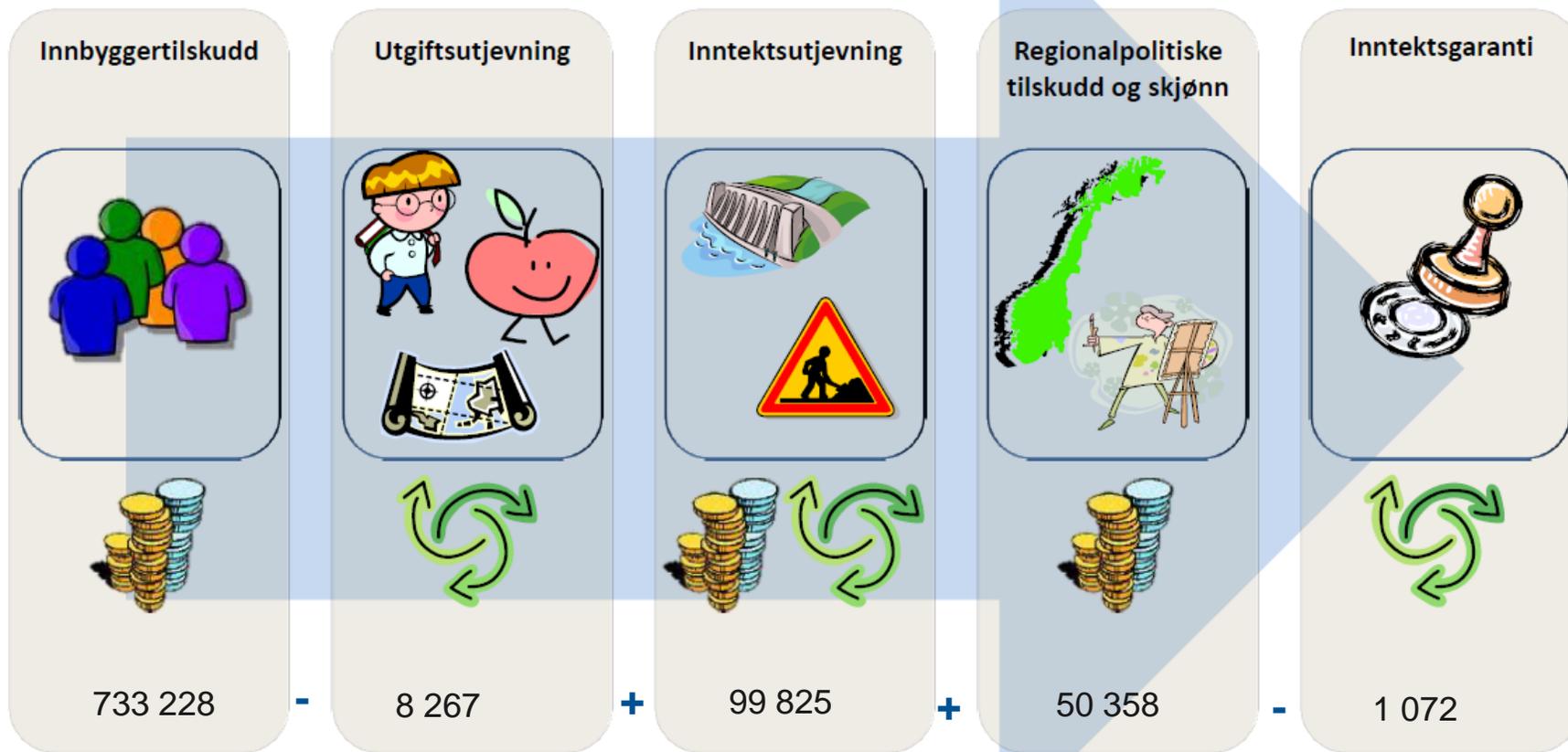

Inntektssystemet - Oppsummert

Rana

Inntektssystemet (frie inntekter) (2023)

+ skatt (831 360) + lokale inntekter (eiendomsskatt, konsesjonskraft, havbruksfond, utbytte, etc) + brukerbetalingar etc

= 2 591 753 000,-

Nå-situasjonen i kommunene

Kommunaløkonomisk bærekraft (KØB-Indeks)

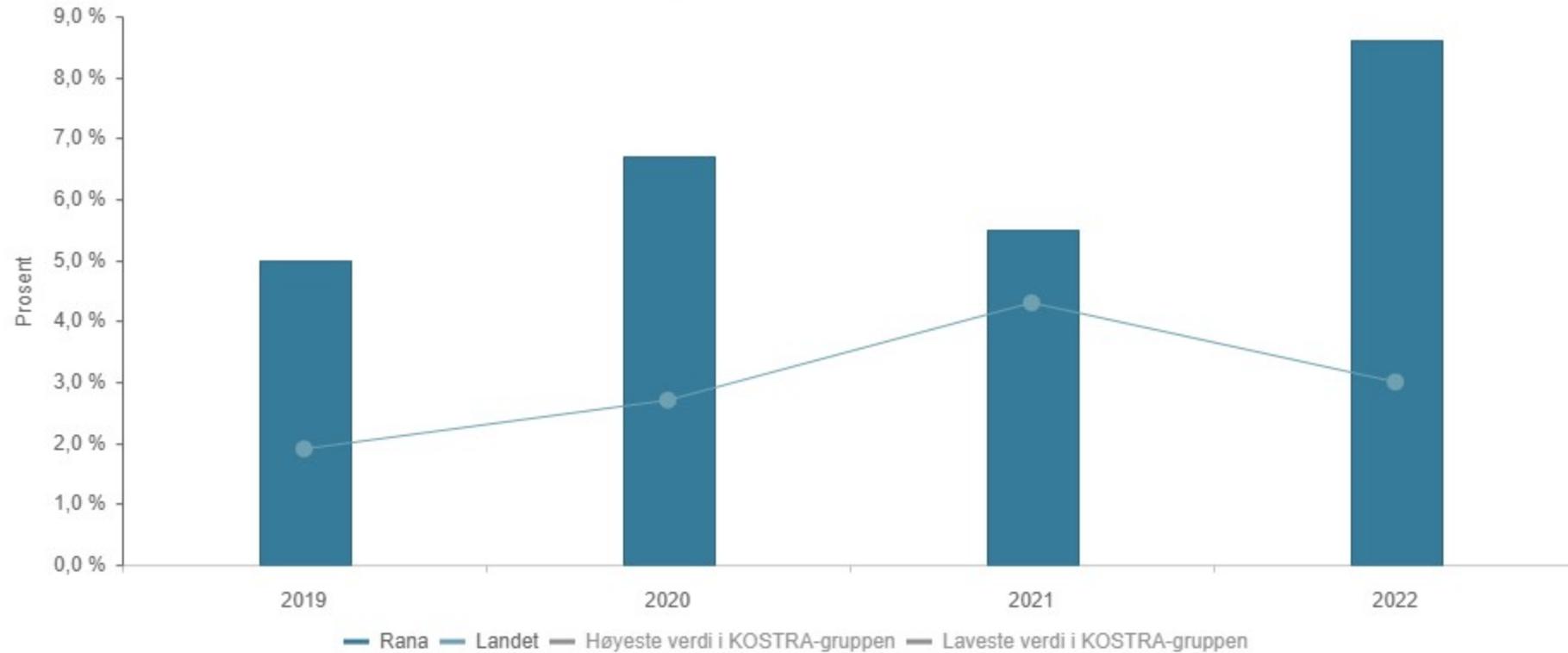
Netto driftsresultat, Disposisjonsfond, Gjeldsgrad

Det å drive en kommune er som å drive en gård – du har den bare til lån i en generasjon

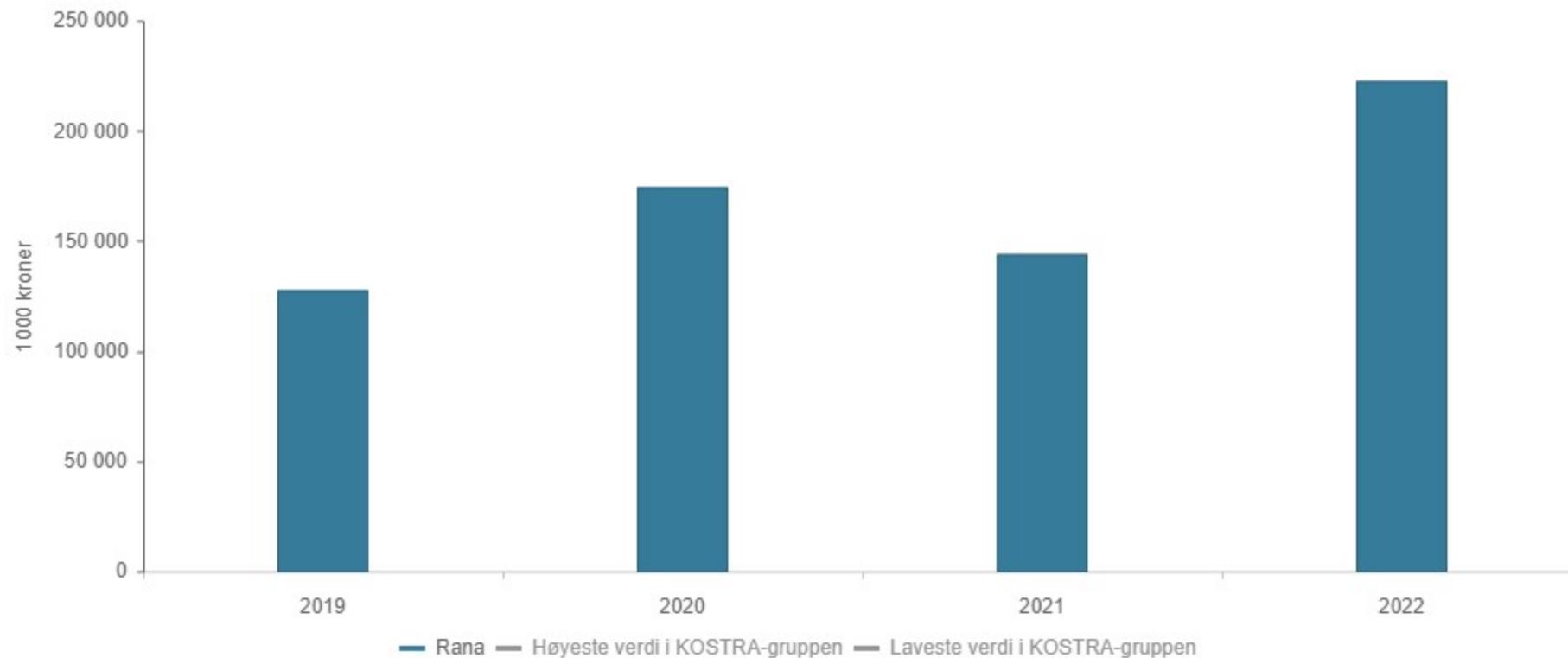
Netto driftsresultat i prosent av brutto driftsinntekter

	2019	2020	2021	2022
Rana	5,0 %	6,7 %	5,5 %	8,6 %
Landet	1,9 %	2,7 %	4,3 %	3,0 %

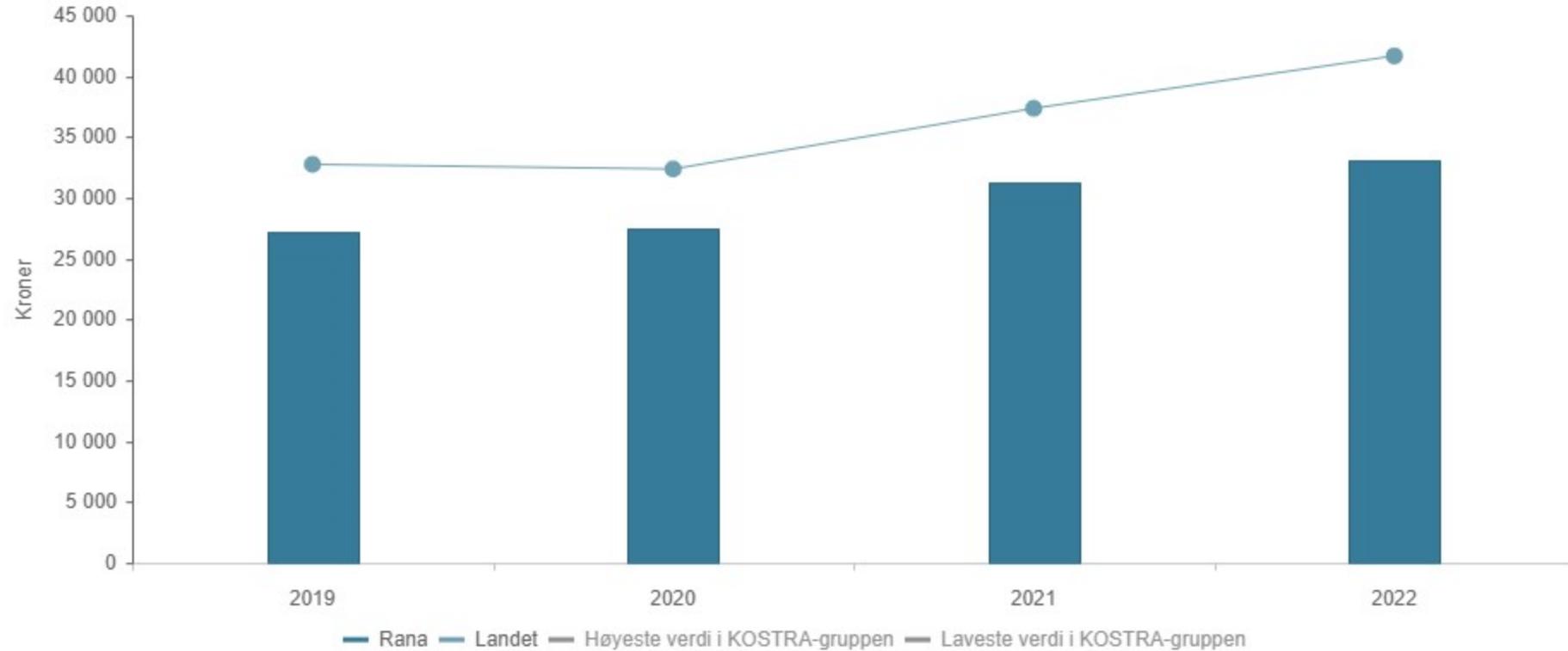
Netto driftsresultat Beløp (1000 kr)

*) Tallene er inflasjonsjustert med endelig deflator (TBU).

	2019	2020	2021	2022
Rana	128 094	174 500	143 716	222 853

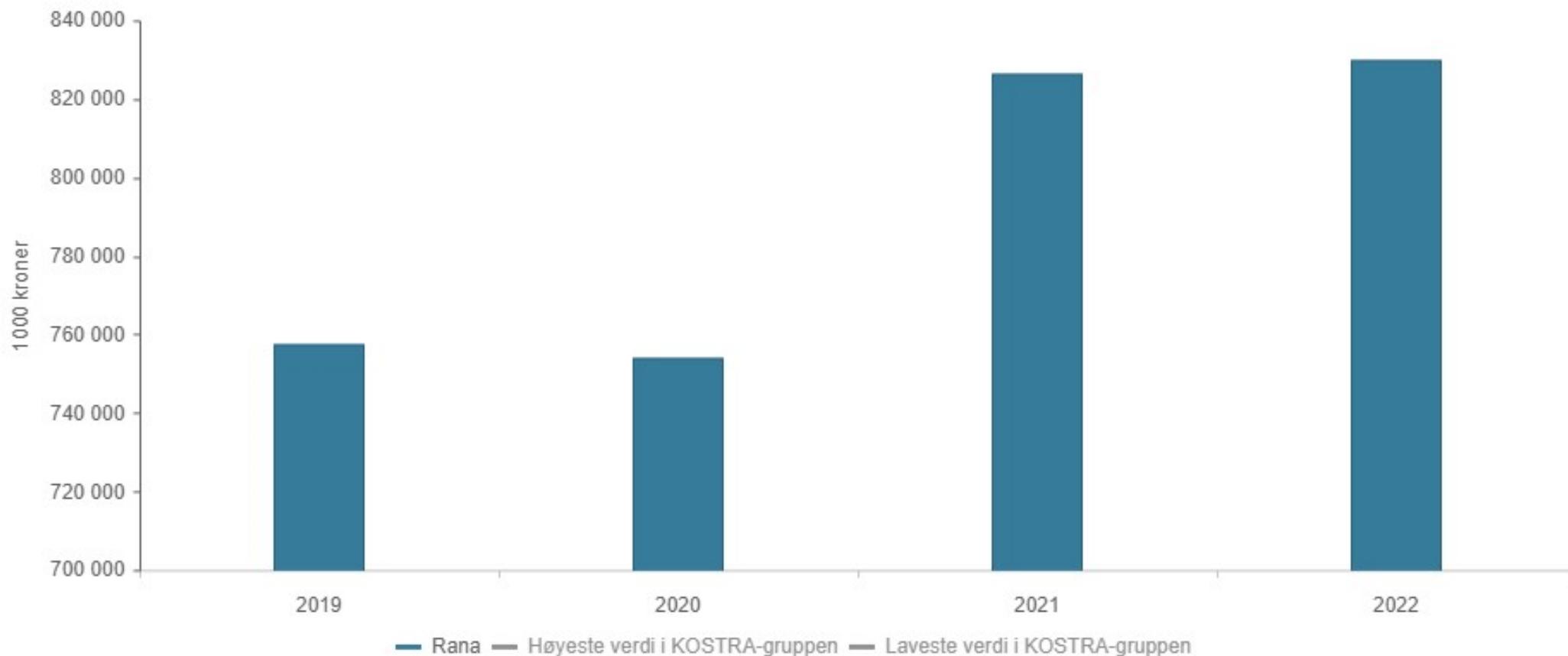
Skatt på inntekt og formue Beløp per innbygger (kr)

	2019	2020	2021	2022
Rana	27 205	27 445	31 195	33 051
Landet	32 756	32 378	37 365	41 672

Skatt på inntekt og formue Beløp (1000 kr)

*) Tallene er inflasjonsjustert med endelig deflator (TBU).

	2019	2020	2021	2022
Rana	757 718	754 053	826 263	829 908

Det gikk bra i Norge i 2021 og 2022

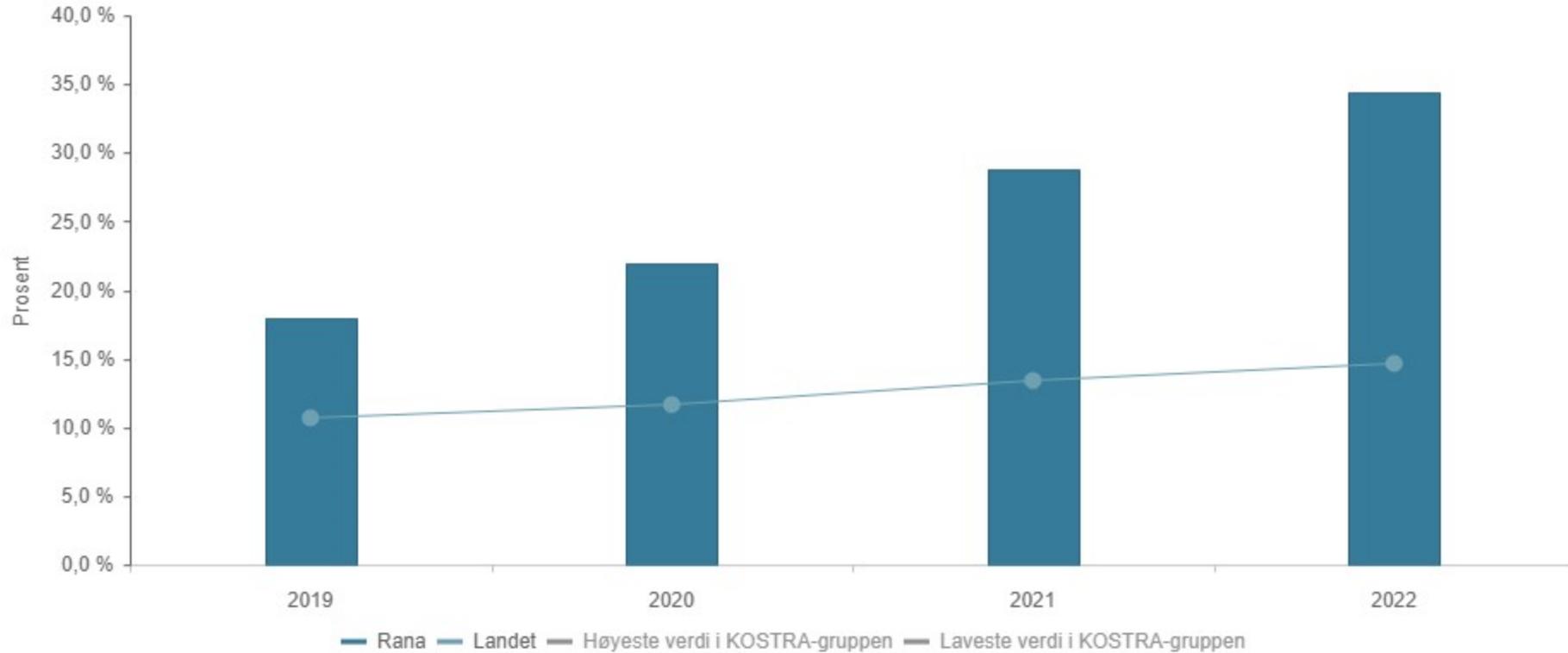
Skatteveksten i 2022 - et resultat av avregninger for inntektsåret 2021

Kommunene
prosent
til opp
prosent
Skatteveksten
nærmest
spesielle
inntekts
forskjellig.

RNBs skatteanslag for kommunesektoren for 2023 er 7,6 prosent lavere enn den totale skatteinntekten i 2022. Per utgangen av juli 2023 er det flere ting som tyder på at skatteinntekten 2. halvår 2023 blir lavere enn fjorårets skatteinntekt. Dette henger blant annet sammen med forventet nedgang i restskatter og redusert margin- og korreksjonsoppgjør for kommunesektoren.

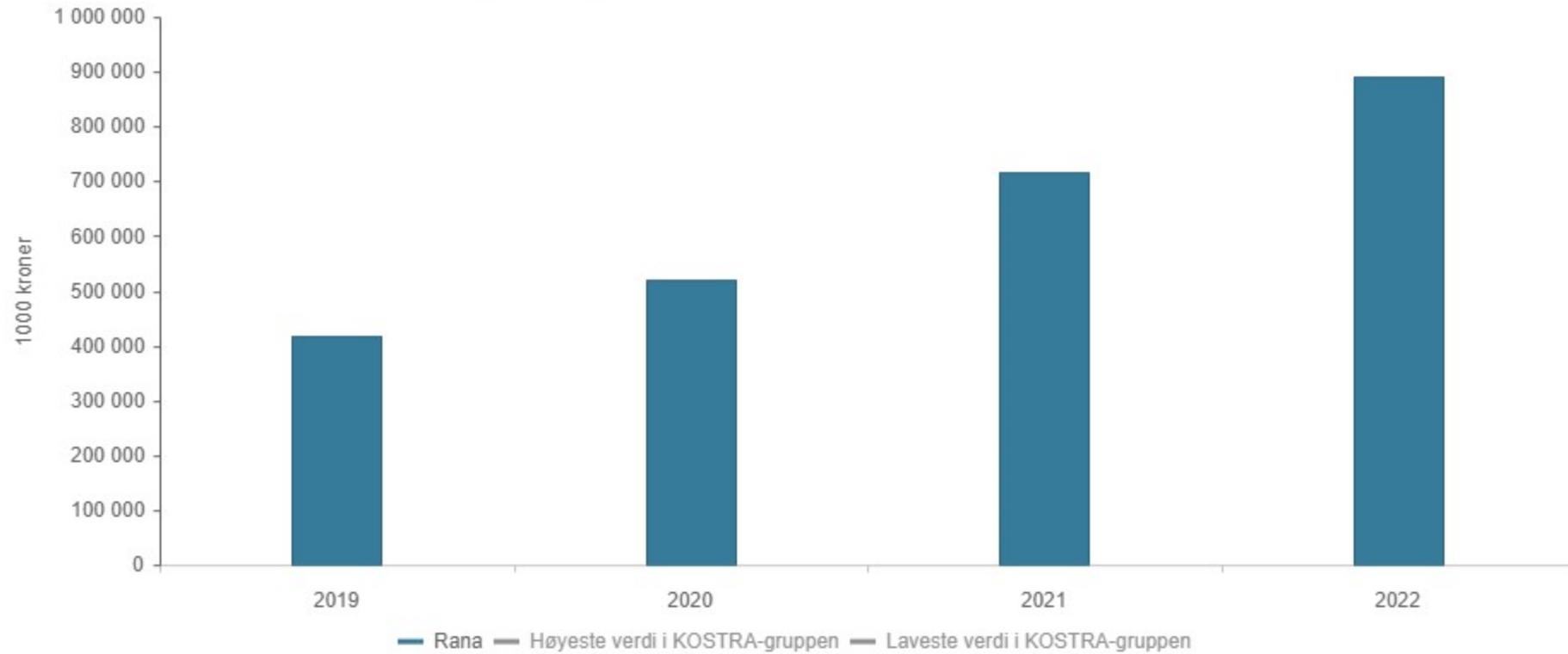

Disposisjonsfond i prosent av brutto driftsinntekter (B)

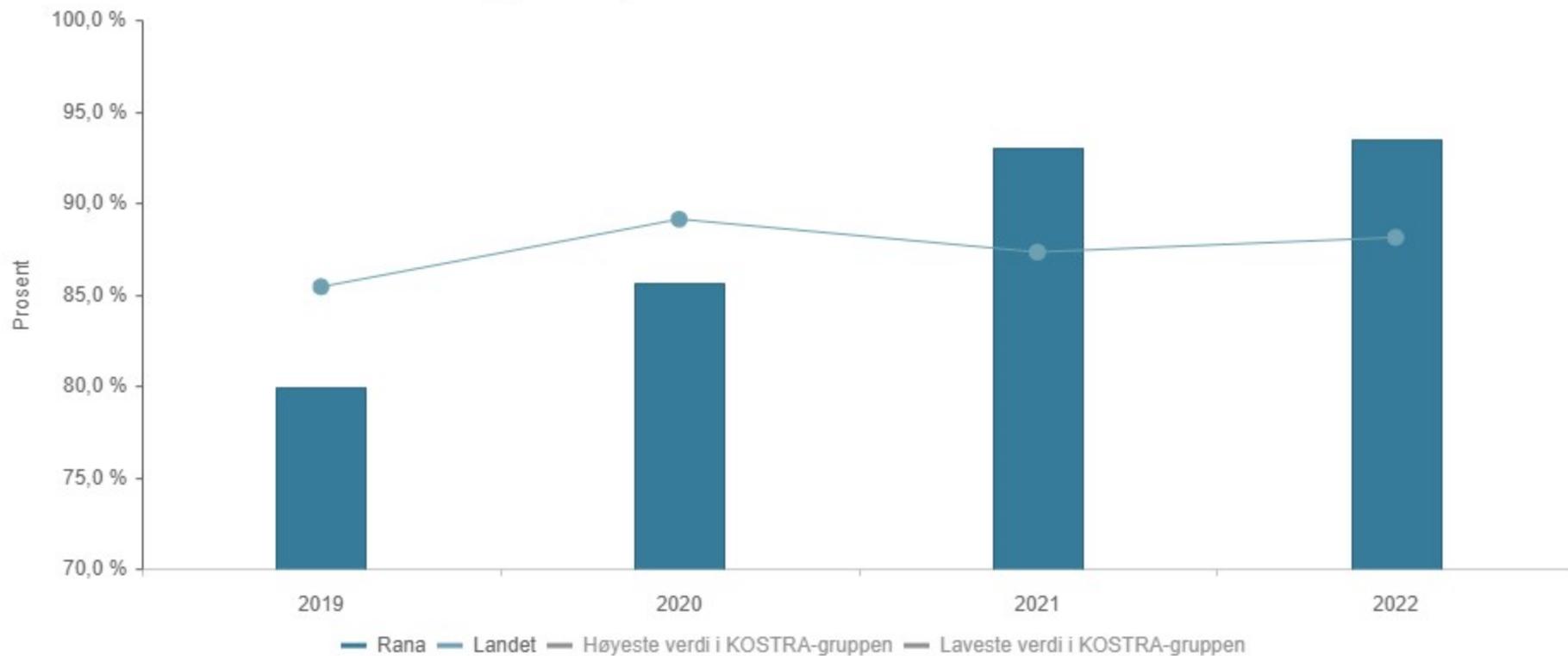
	2019	2020	2021	2022
Rana	18,0 %	22,0 %	28,8 %	34,3 %
Landet	10,7 %	11,7 %	13,4 %	14,7 %

Disposisjonsfond (K) Beløp (1000 kr)

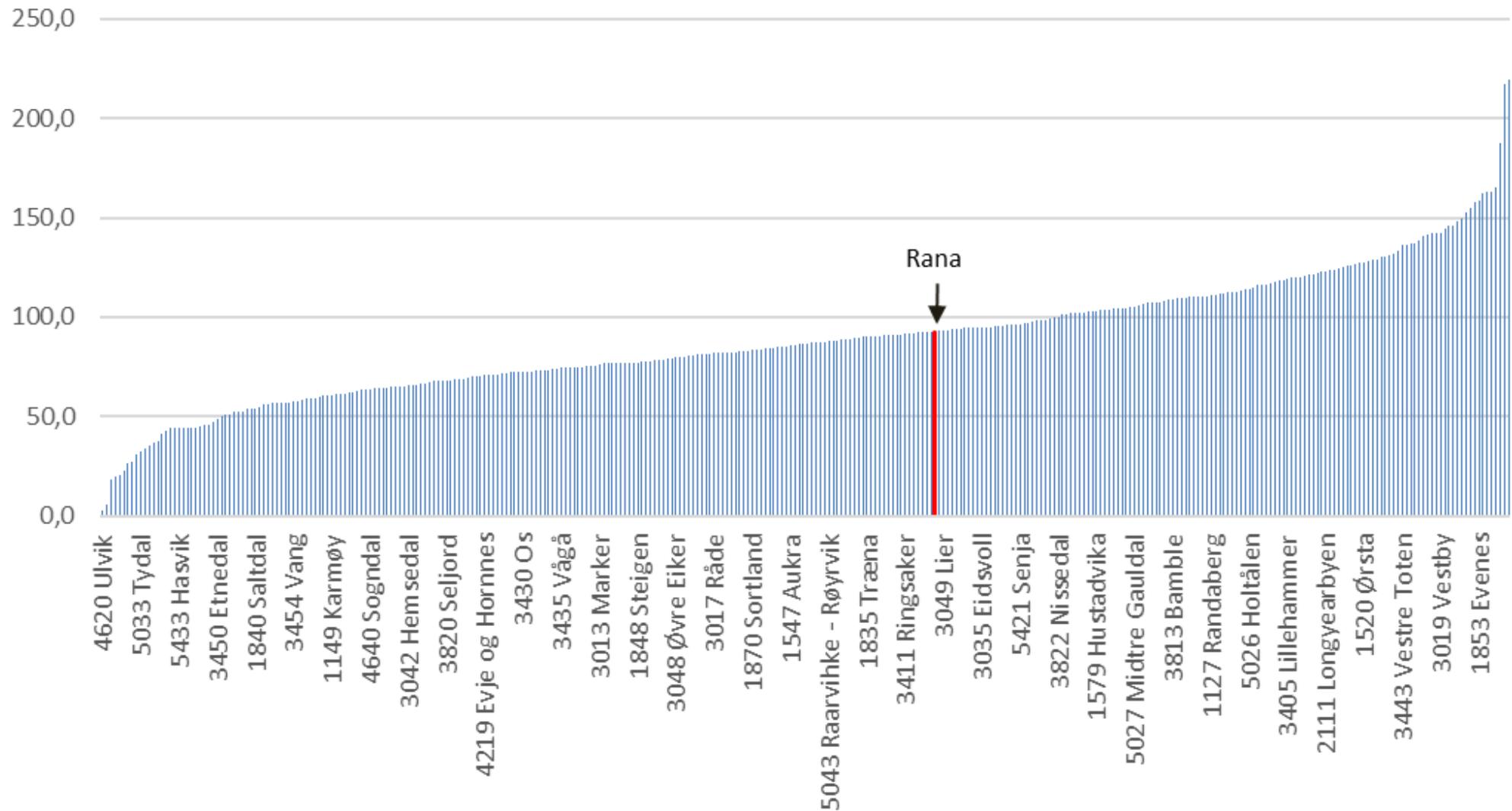
	2019	2020	2021	2022
Rana	417 134	518 835	717 799	889 917

Netto lånegjeld i prosent av brutto driftsinntekter

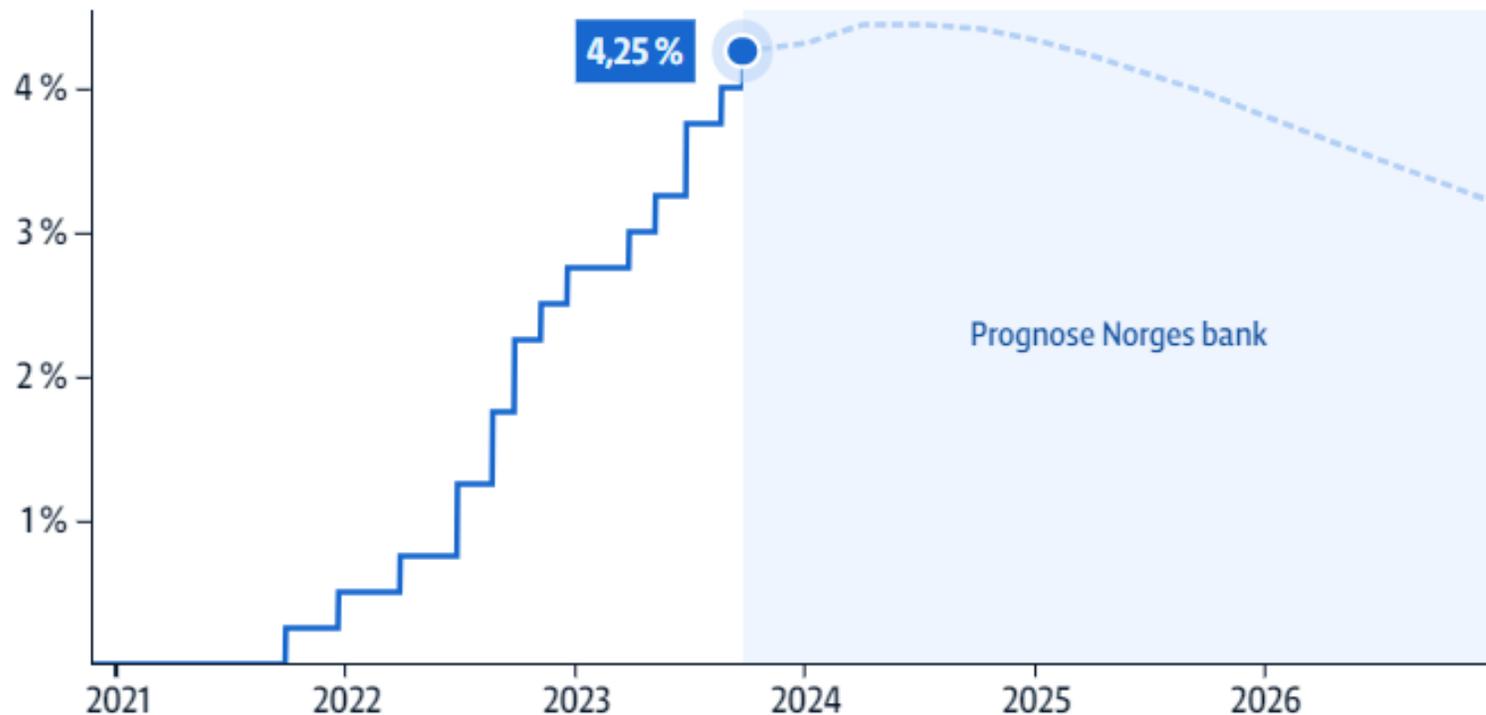

	2019	2020	2021	2022
Rana	79,9 %	85,6 %	93,0 %	93,5 %
Landet	85,4 %	89,1 %	87,3 %	88,1 %

Netto lånegjeld i % av brutto driftsinntekter 2022

Kommunal gjeld er ikke annerledes enn privat gjeld – den skal betales med renter og avdrag

Sist oppdatert: 21. sep. Kilde: Norges bank

Hever renten

Noen refleksjoner om gjeld og investering

- Gjeld er livets kostnad... men;
 - En kommune må investere slik at den bevarer formuen/ realkapitalen til neste generasjon – men heller ikke mer
 - Økte investeringer MÅ betyr redusert driftsnivå
 - det er de samme pengene som betaler renter/avdrag og lønn
 - Man må ikke bruke opp hele «investeringskapasiteten» med en gang
 - hva med fremtidens behov i eldrebølgen, VA-sektoren, fremtidige generasjoners behov, uforutsette hendelser, etc?
 - Man må tenke driftskostnader i investeringsbeslutningene
 - Kan vi drifte billigere fremover ved å gjøre denne investeringen?
 - De investeringene man gjør må brukes levetiden ut!

Ressursbruk vs utgiftsbehov 2022

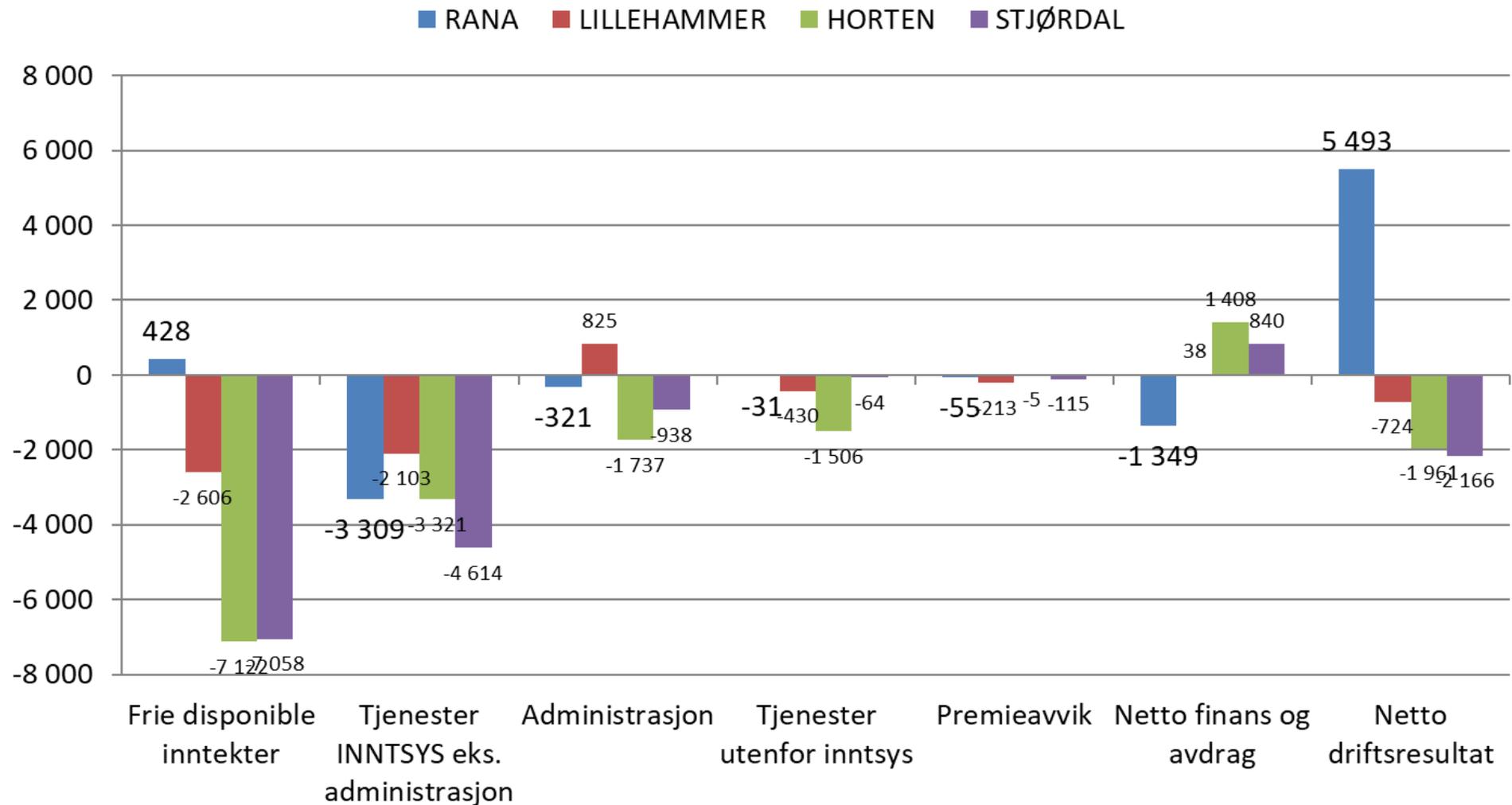
KS KONSULENT

	HELE LANDET		RANA			Bruk av folketall 1.7.2022	
	Vekt	Antall	Antall	Utgifts- behovs- indeks	Pst. utslag	Tillegg/ fradrag i utgiftsutj	
						kr per innb	1000 kr
0-1 år	0,0057	109 740	485	0,9233	-0,04 %	-27	-718
2-5 år	0,1361	228 507	955	0,8731	-1,73 %	-1 086	-28 348
6-15 år	0,2645	643 155	2 958	0,9608	-1,04 %	-651	-17 004
16-22 år	0,0236	453 296	2 112	0,9734	-0,06 %	-39	-1 032
23-66 år	0,1049	3 138 464	14 738	0,9810	-0,20 %	-125	-3 264
67-79 år	0,0567	639 203	3 444	1,1256	0,71 %	448	11 692
80-89 år	0,0767	196 967	1 125	1,1932	1,48 %	932	24 330
over 90 år	0,0385	46 460	2 228	1,2 188	1,21 %	823	21 488
Basistillegg	0,0159	275				-549	-14 333
Sone	0,0100	21 404 993				69	1 801
Nabo	0,0100	9 740 388	48 585	0,9987	-0,00 %	-1	-22
Landbrukskriterium	0,0021	1	0,0037	0,7798	-0,05 %	-29	-759
Innvandrere 6-15 år ekskl Skand	0,0071	48 588	171	0,7352	-0,19 %	-118	-3 086
Flyktninger uten integreringstils	0,0084	177 206	432	0,5093	-0,41 %	-259	-6 766
Dødlighet	0,0454	40 709	199	1,0212	0,10 %	61	1 583
Barn 0-15 med enslige forsørge	0,0188	107 249	495	0,9642	-0,07 %	-42	-1 104
Lavinntekt	0,0118	285 349	750	0,5491	-0,53 %	-334	-8 734
Uføre 18-49 år	0,0064	121 768	698	1,1975	0,13 %	79	2 075
Opphopningsindeks	0,0095	234	0,3110	0,2780	-0,69 %	-431	-11 260
Aleneboende 30 - 66 år	0,0193	515 435	2 344	0,9501	-0,10 %	-61	-1 582
PU over 16 år	0,0486	20 146	120	1,2444	1,19 %	747	19 498
Ikke-gifte 67 år og over	0,0454	388 016	2 179	1,1732	0,79 %	494	12 909
Barn 1 år uten kontantstøtte	0,0165	41 008	199	1,0134	0,02 %	14	362
Innbyggere med høyere utdannir	0,0181	1 533 254	5 858	0,7982	-0,37 %	-230	-5 996
1 Kostnadsindeks	1,0000			0,99496	-0,50 %	-317	-8 267

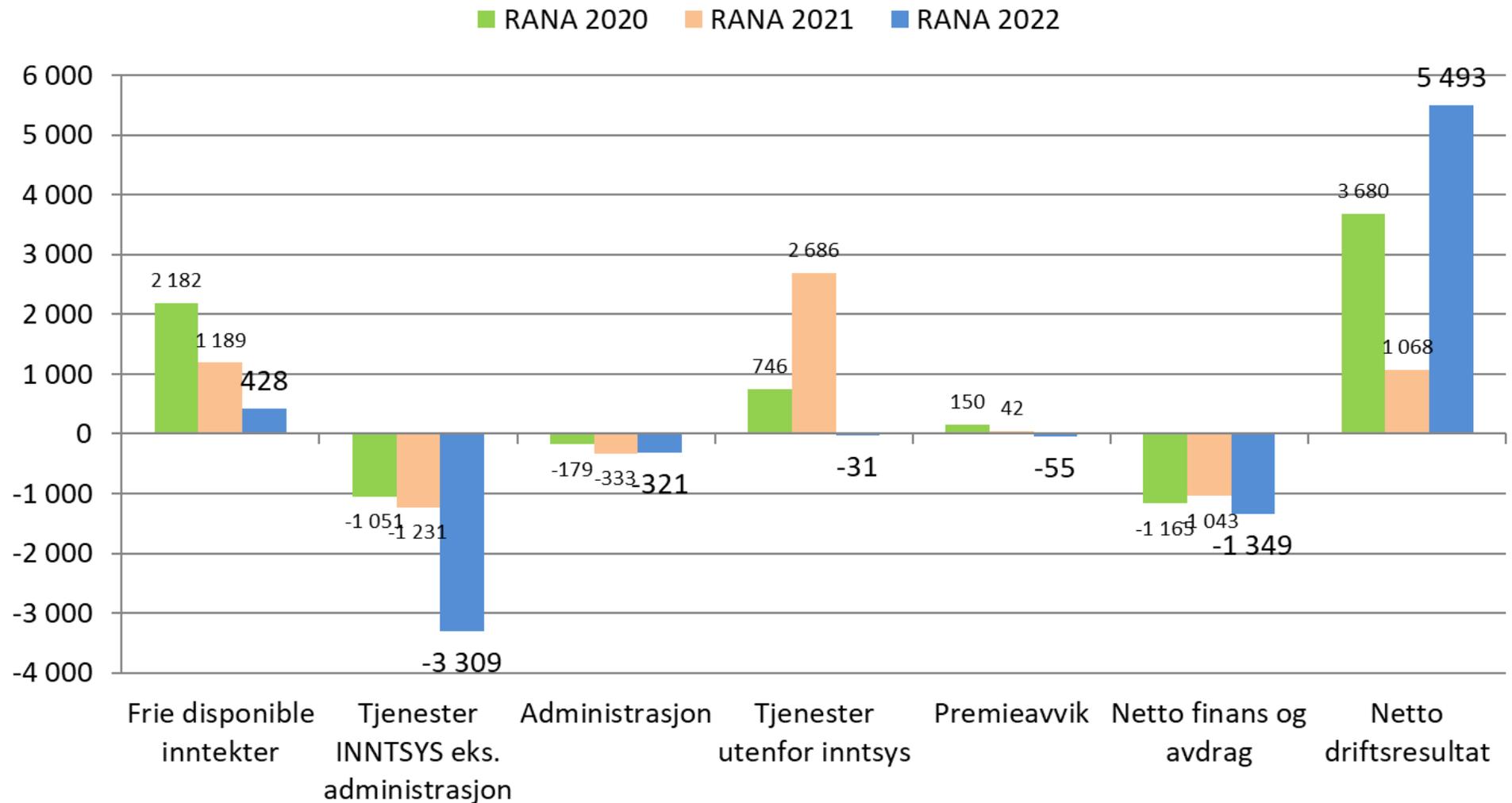
Del kostnadsnøkkel
grunnskole

Kommunens frie disponible inntekter og ressursbruk (kr per innb)
 avvik fra landsgjennomsnitt(=0) korrigert for kommunens utgiftsbehov
 m.m
 (kroner per innbygger)

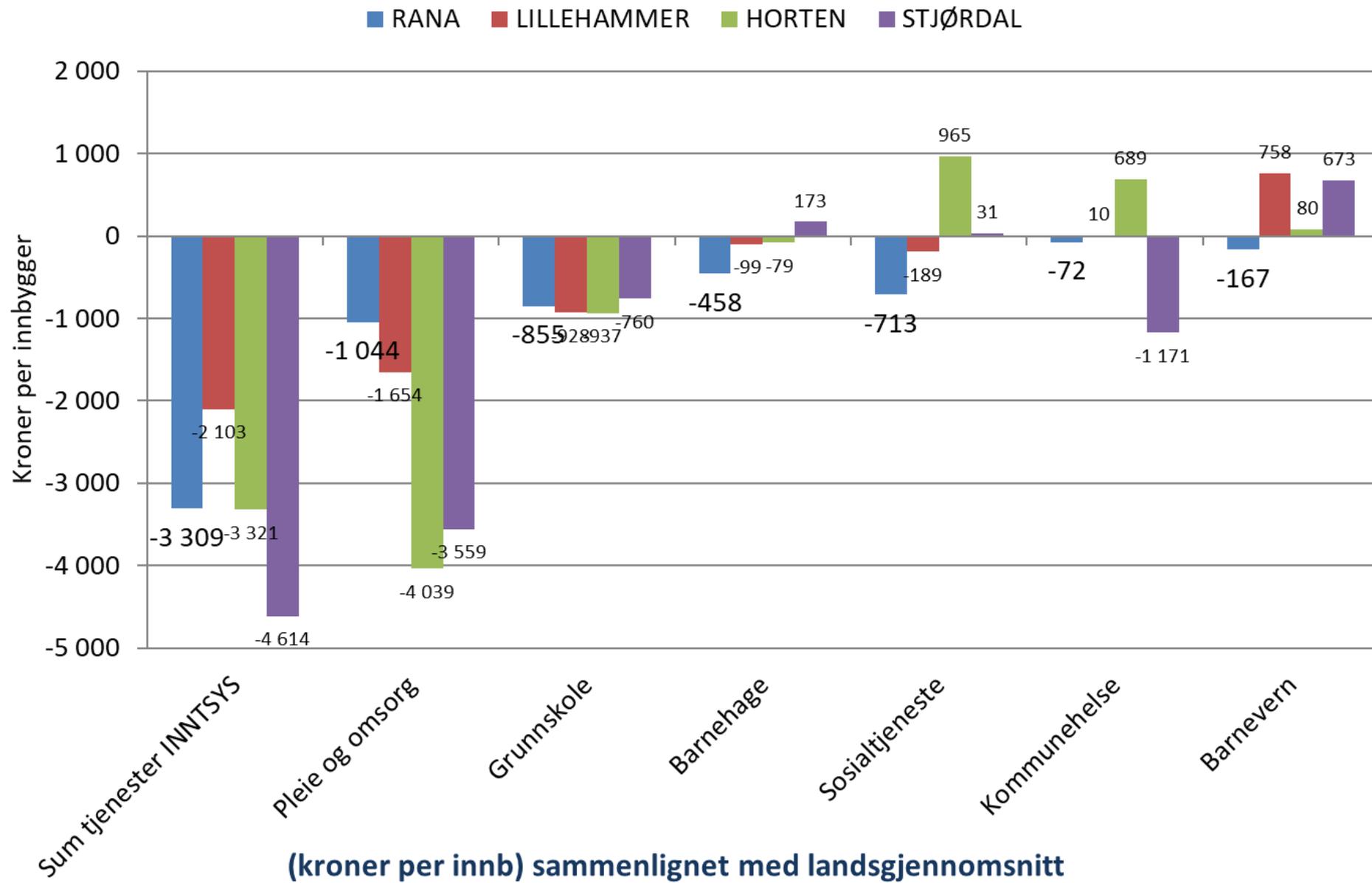

Kommunens frie disponible inntekter og ressursbruk (kr per innb)
 avvik fra landsgjennomsnitt(=0) korrigert for kommunens utgiftsbehov
 m.m
 (kroner per innbygger)

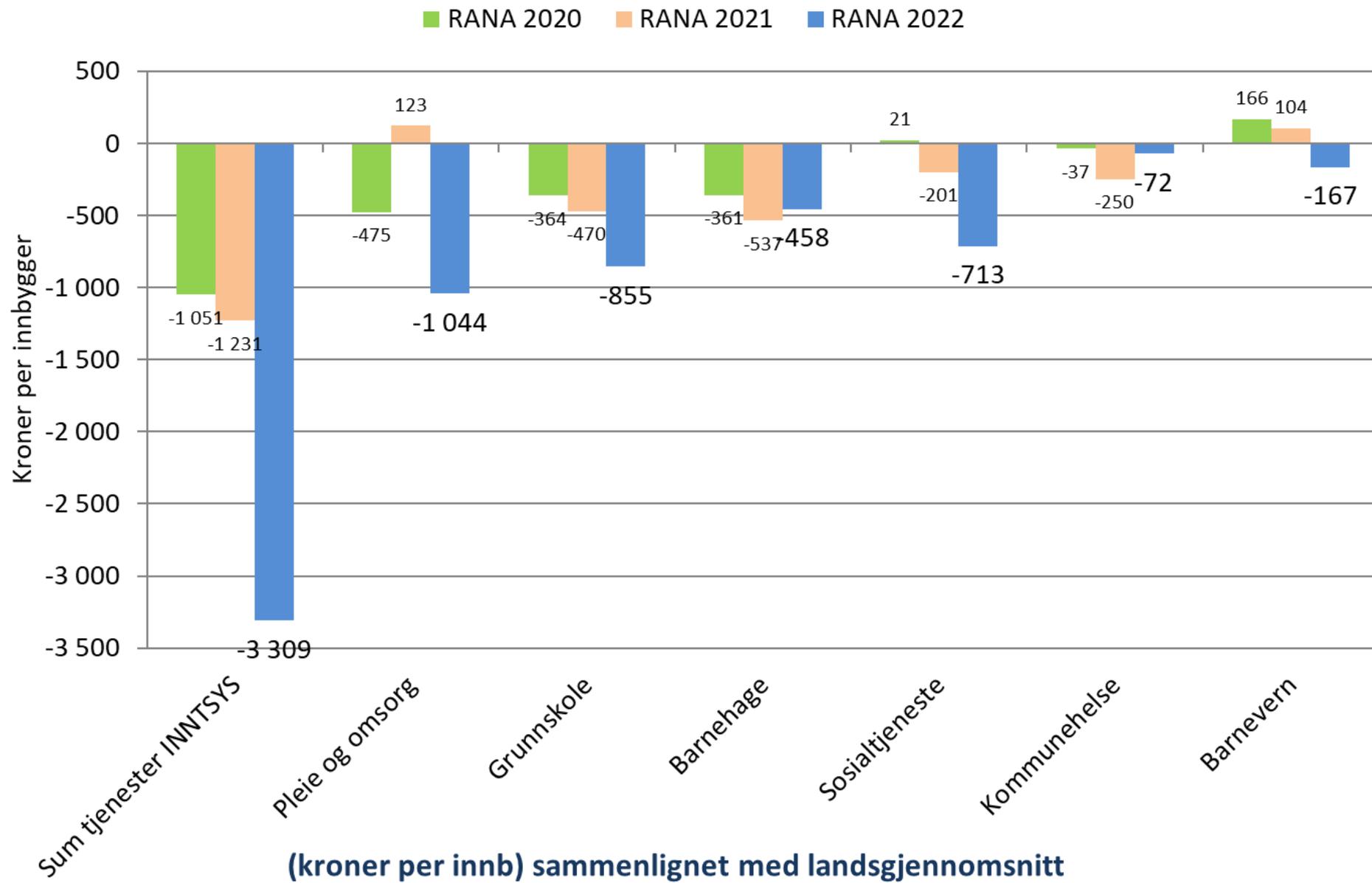
Tjenester innenfor inntektssystemet

Kommunens ressursbruk korrigert for forskjeller i utgiftsbehov m.m

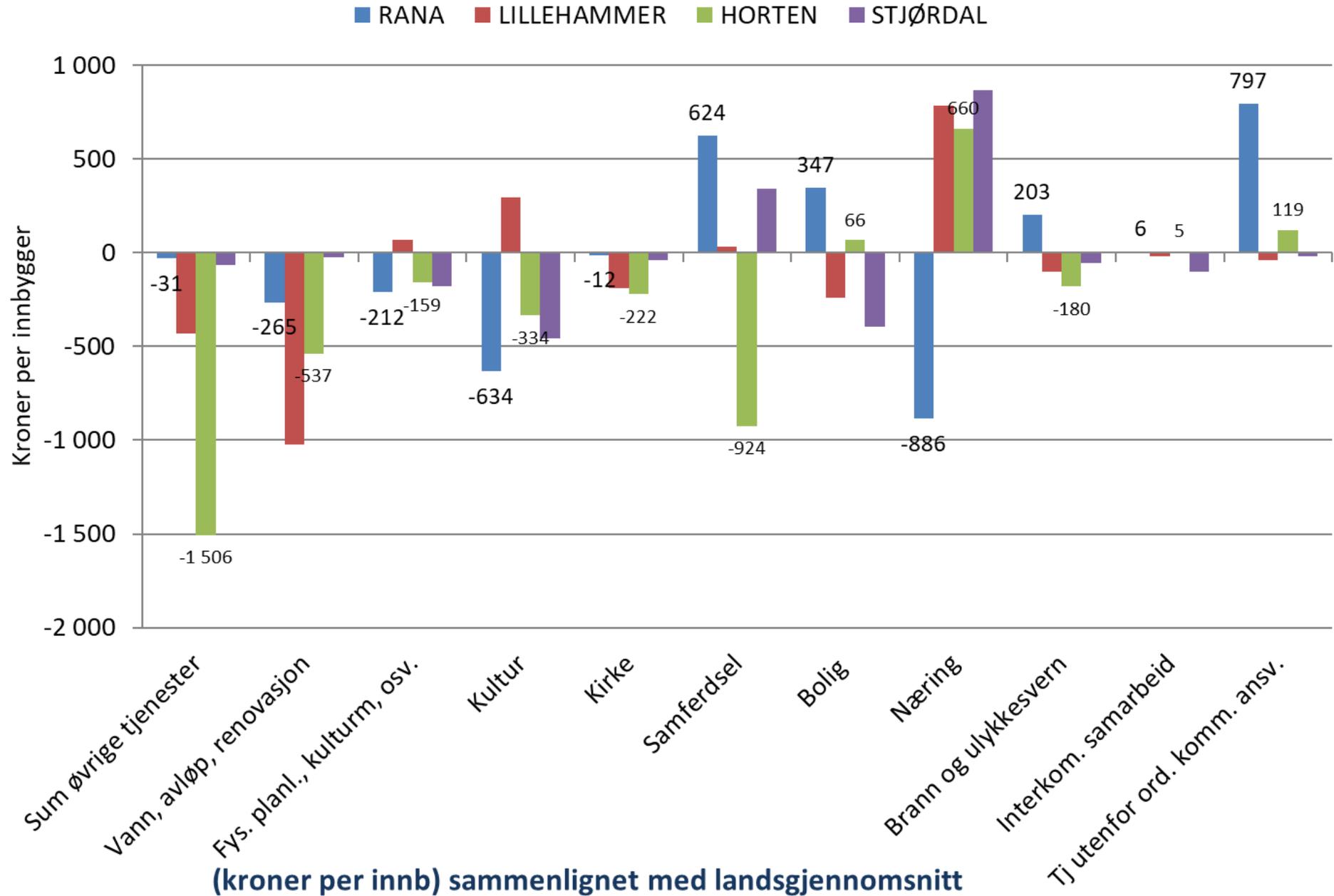

Tjenester innenfor inntektssystemet

Kommunens ressursbruk korrigert for forskjeller i utgiftsbehov m.m

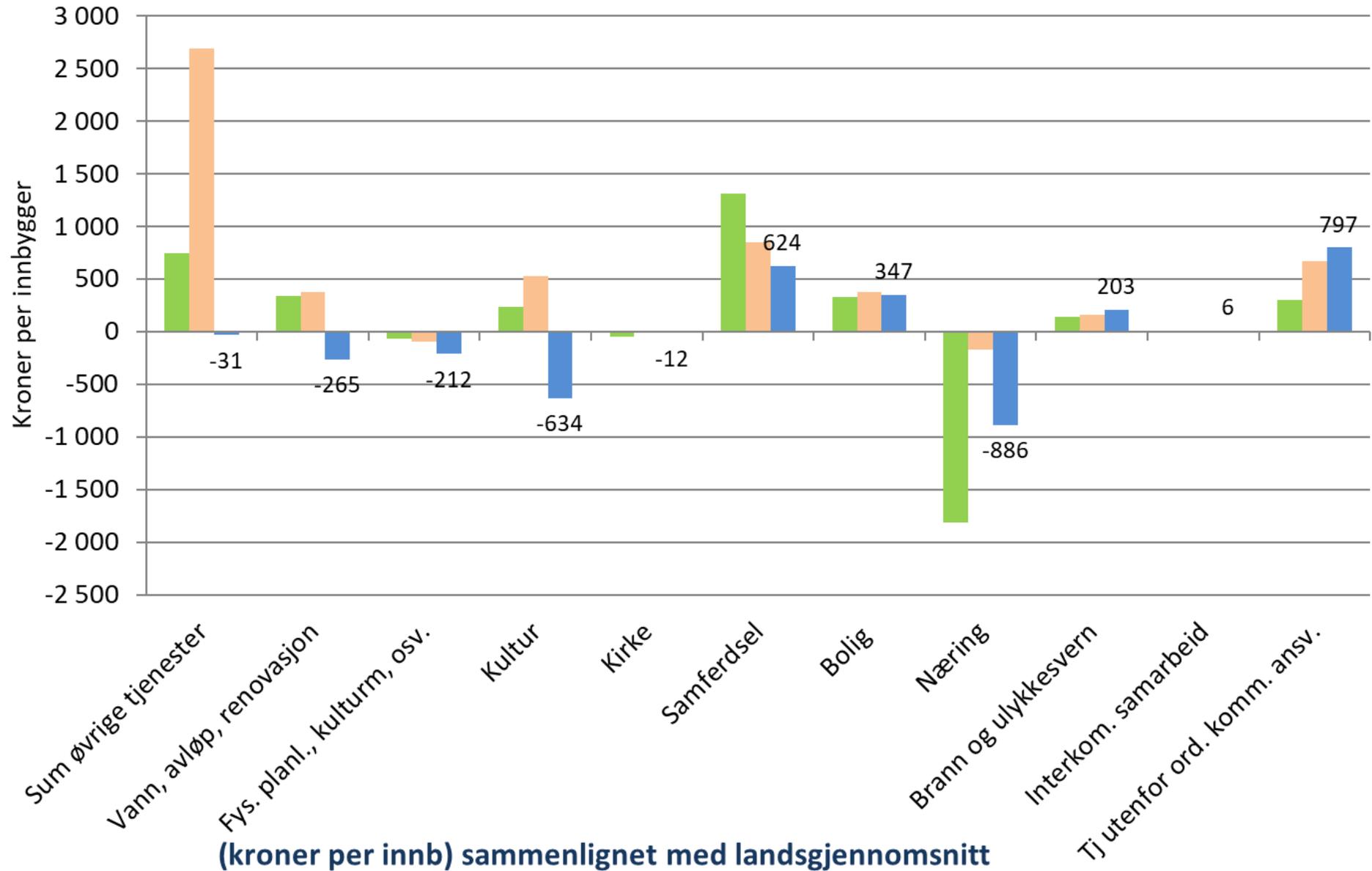

Ressursbruk øvrige tjenester

Ressursbruk øvrige tjenester

■ RANA 2020 ■ RANA 2021 ■ RANA 2022

(kroner per innb) sammenlignet med landsgjennomsnitt

Hva har vi å jobbe med?

Hva driver kostnadene i en kommune?

Hvor er sammenhengen mellom penger og resultater?

- La oss avklare det først som sist...
 - Er det noen sammenheng mellom ressursinnsats og resultater i norske kommuner?

• **NEI!**

Sammenheng mellom enhetsutgifter og kvalitet?

KS-FoU mai 2011 – Først og Høverstad

Pleie- og omsorgsinstitusjoner:

- Ingen sammenheng mellom utgifter per plass og resultater i bruker- og pårørendeundersøkelser.
 - (83 kommuner med bruker- og 93 kommuner med pårørendeundersøkelser i 2008/09)

Grunnskolen:

- Ingen sammenheng mellom utgifter per elev og læringsresultater (nasjonale prøver, grunnskolepoeng og overgang til videregående opplæring).

Enhetsutgifter i kommunene er avhengig av:

- Kommunens økonomiske handlingsrom – «man bruker de pengene man har».
- Kommunens valg ift. tjenestestruktur (skole- og institusjonsstørrelse).
- Og strukturkvalitet – lærertetthet, tilpassede enerom.

- **Vi finner ingen tegn på at høy ressursbruk/høye utgifter per tjenesteenhet fører til bedre resultat kvalitet.**

Kostnadsdrivere i kommunal tjenesteproduksjon

Effektivitet/produktivitet

- Produktivitet – *gjøre tingene riktig*:
 - Det er alltid mulig å løpe fortere - færre ansatte pr bruker, flere saker pr ansatt, etc
- Effektivitet – *gjøre de riktige tingene riktig*:
 - jobbe smartere, egenomsorg/samskaping, ny teknologi, etc

Struktur (er svinedyrt!)

- Skolestruktur, barnehagestruktur, institusjonsstruktur, plassering av omsorgsboliger, vaktmestersentraler, pumpestasjoner, vannverk etc

Nivå/terskel for å få tildelt tjenester (brukerbetaling)

- Hvor enkel er tilgangen på hjemmetjenester, antall lærere i skolen, kulturskole, PPT, skoleskyss, snøbrøyting, brukerbetalinger, etc

Og løsningen er?

Dette løser seg ikke av seg selv!

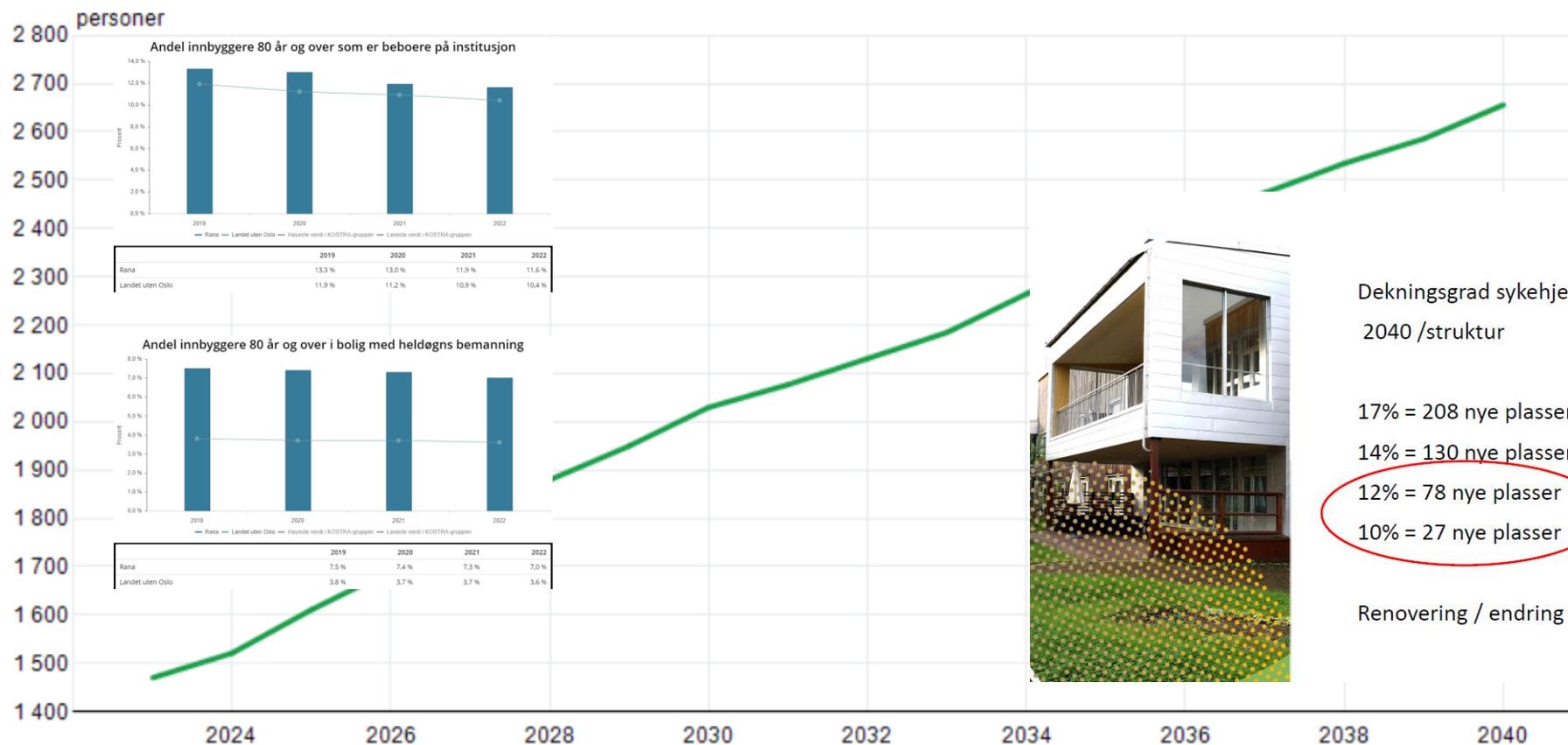
Kommunesektoren er veldig god på
å bygge opp tjenester og veldig
dårlig på å bygge ned tjenester

«Downsizing» tar alt for lang tid

Det er like vanskelig (eller vanskeligere) å bygge opp en tjeneste økonomisk smart, enn bygge den ned

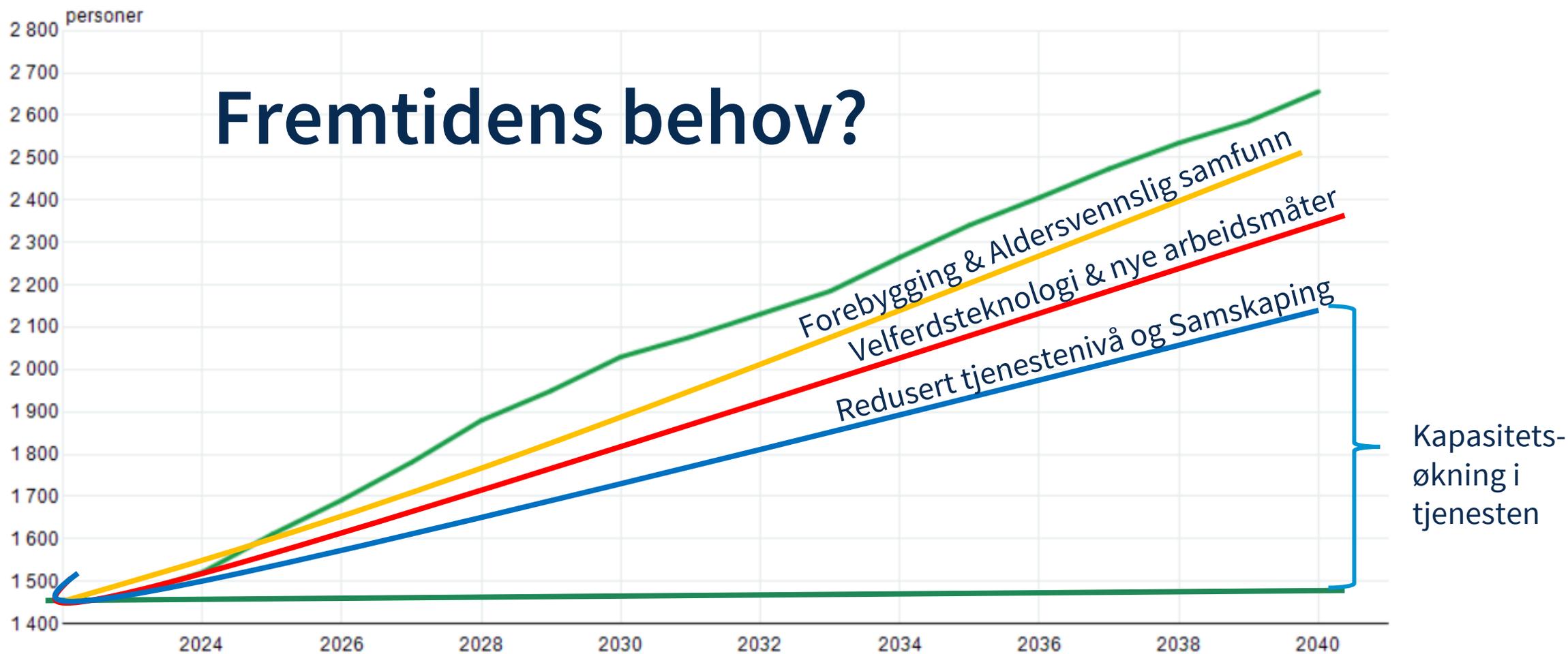
13600: Framskrevet folkemengde 1. januar, etter år. Hovedalternativet (MMMM), Rana, 80 år eller eldre.

Skal man ha dagens nivå på heldøgns omsorg i Rana så må det bygges ca **200 nye** plasser i løpet av 17 år for å opprettholde dagens dekningsgrader

13600: Framskrevet folkemengde 1. januar, etter år. Hovedalternativet (MMMM), Rana, 80 år eller eldre.

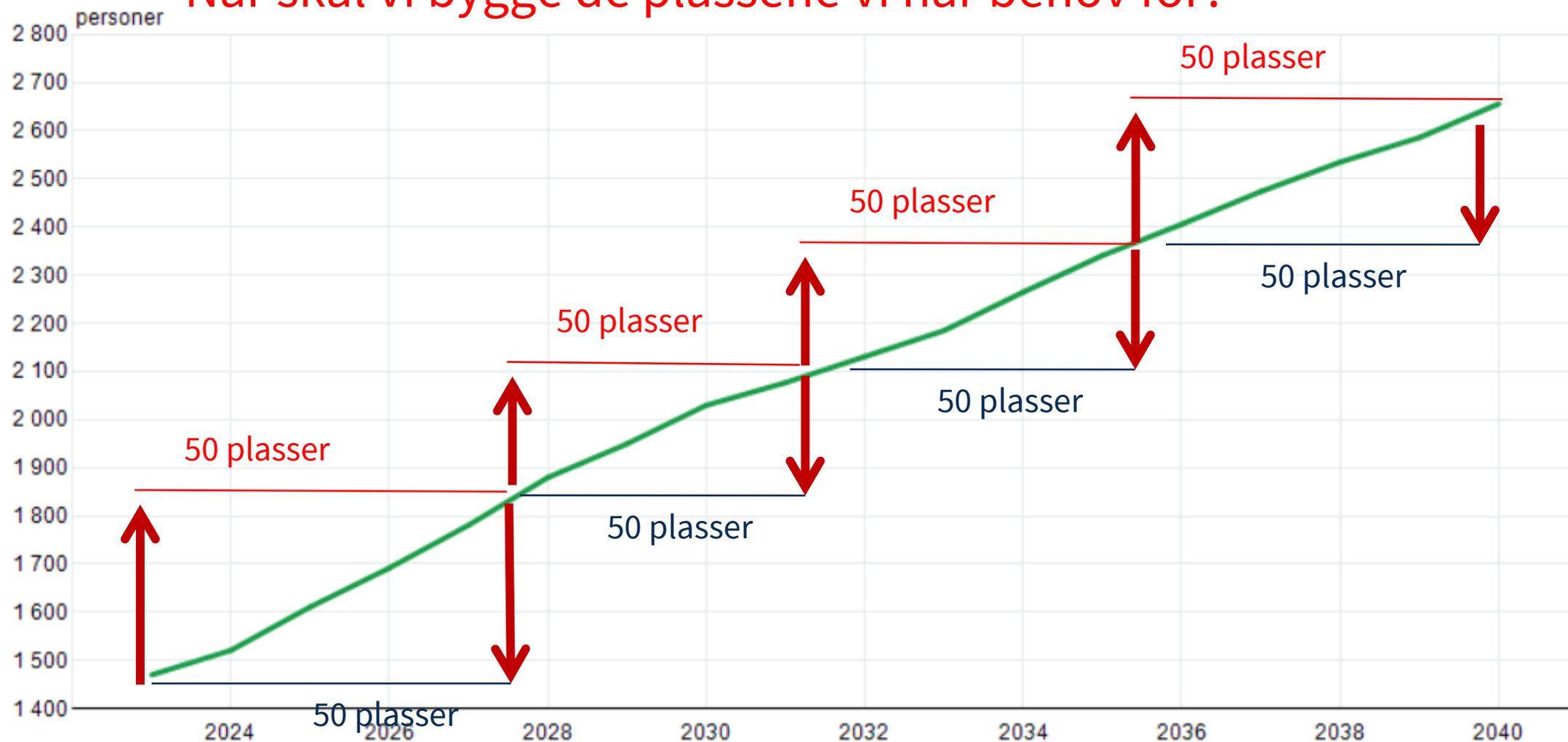
Fremtidens behov?

Vokse med behovet, i forkant eller etterkant?

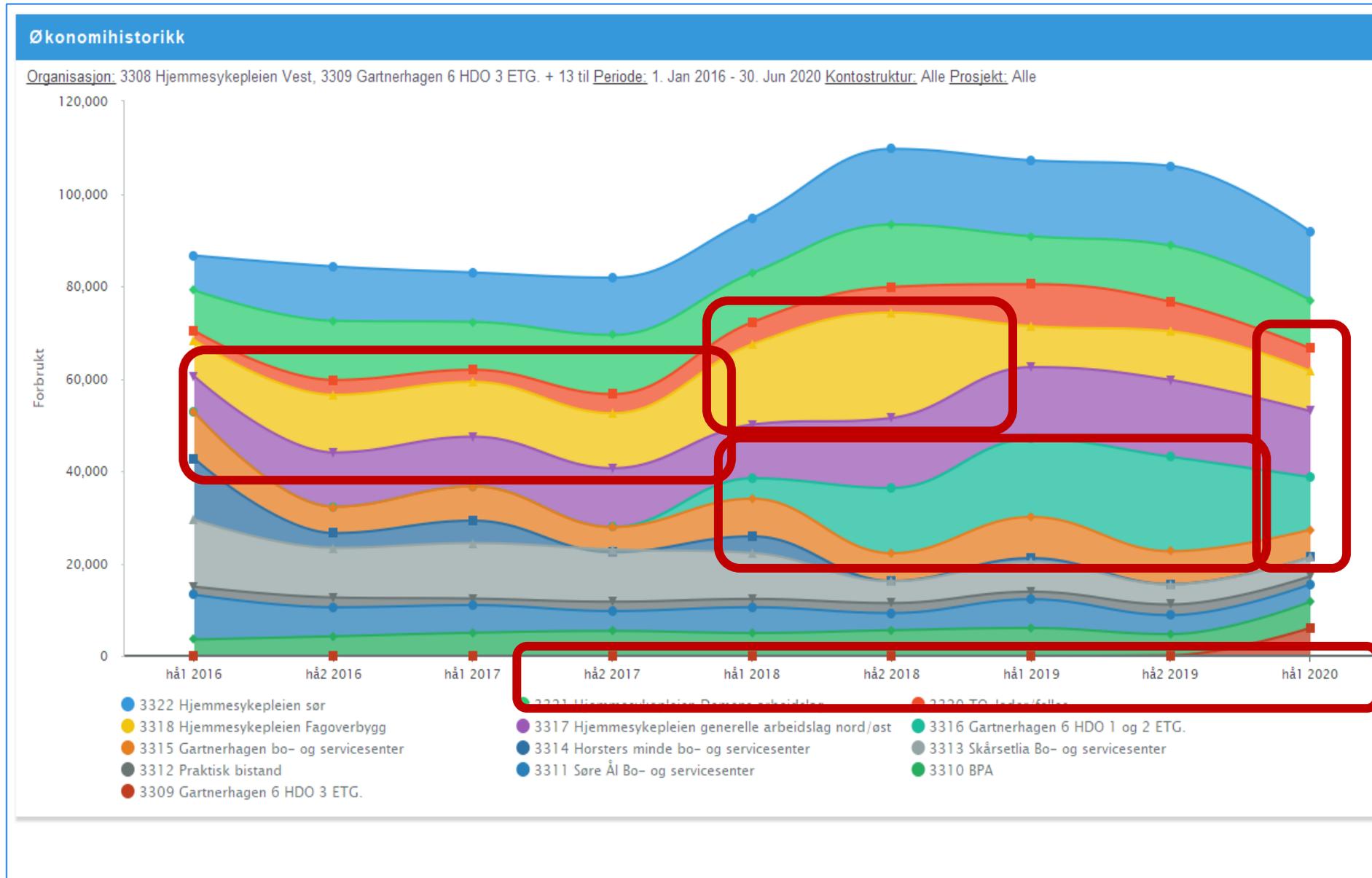
13600: Framskrevet folkemengde 1. januar, etter år. Hovedalternativet (MMMM), Rana, 80 år eller eldre.

Når skal vi bygge de plassene vi har behov for?

Og i tillegg kommer transaksjonskostnadene...

Tre mulige handlingsalternativer

Tut & kjør

Det ordner seg sikker

Sakte - sakte

Vi får tilpasse oss år for år

Tenke langt

- Handle nå

Fortsett å jobb kunnskapsbasert!

Politikk er følelser – kommunedrift er fakta

KOSTRA analyse
2023

Kommunaløkonomisk
analyse 2023

Perspektivanalyse
2024-2027

Hva gjør politikere når de ser lys i tunnelen?

Bestiller lengre tunnel.....

Takk for oppmerksomheten!

havard.moe@ks.no

48148813

